

**Univerzita Pardubice
Fakulta filosofická**

**Dějiny archivu v Kutné Hoře
v letech 1352 – 1960**

Angelika Borková

**Bakalářská práce
2010**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Angelika BORKOVÁ
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Spisová a archivní služba
Název tématu: Dějiny archivu v Kutné Hoře v letech 1352-1960
Zadávající katedra: Katedra historických věd

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Počátky vzniku kutnohorského městského archivu
Umístění archivu
Osoby působící v archivu
Vývoj archivu
Druhy archiválií (písemnosti, rejstříky)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Archivní fond- Archiv města Kutné Hory

Lubomír Vaněk, Průvodce po archivních fondech a sbírkách středočeského kraje, 1970, 361 s.

Bořivoj Indra-Eva Procházková, Z pokladů středočeských archivů, Praha 2003, 85 s.

Otakar Hejnic, Archiv kutnohorský, Praha 1918, 124 s.

Lubomír Vaněk, Okresní archiv Kutná Hora, In: Krásné město, 1974, č.4, s.57-60.

Vedoucí bakalářské práce:

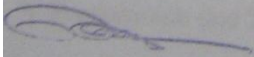
doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

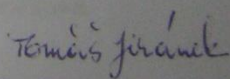
Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2009


prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.


doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlášení autora

Prohlašuji :

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu literatury a pramenů.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 22. 3. 2010

Angelika Borková

Anotace

Obsahem této bakalářské práce jsou dějiny archivu v Kutné Hoře v letech 1352 - 1960. Práce zachycuje historii města a vývoj městské správy, ale je zaměřena především na souhrnný vývoj archivu a jeho činnost. Popisuje také významné osoby, které v archivu pracovaly a archivní fondy. Cílem této práce bylo popsat dějiny kutnohorského archivu a ukázat jeho archivní bohatství.

Klíčová slova: Kutná Hora, archiv, dějiny, registratura, osobnosti, fondy.

ANNOTATION

The contents of this bachelor thesis are the history of the archive in Kutná Hora in the years 1352 – 1960. It describes the history of the town and development of the municipal authorities but predominantly it focuses on the complete development of the archive and its activities.

The aim of this thesis was to describe the history of the archive in Kutná Hora and present its wealth.

Key words: Kutná Hora, archive, history, cabinet, personalities, funds

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi při tvorbě této práce poskytli pomoc a byli ochotni tomu věnovat svůj volný čas. Mé díky patří zejména vedoucí této bakalářské práce, doc. PhDr. Marii Mackové PhD., bez jejichž cenných rad by se práce neobešla.

Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu Kutná Hora za jejich velkou ochotu, vstřícnost a pomoc při mém bádání.

Děkuji také všem nejmenovaným, kteří mi byli jakkoli nápomocni.

Obsah

Úvod	1
Historie Kutné Hory	3
Počátky vzniku Kutné Hory	3
14.-16. století	4
17.-19. století	5
Vývoj městské správy do roku 1945	7
Počátky vzniku registratury a archivu	9
Městský archiv v letech 1700-1952	10
Vznik okresního archivu	21
Spojení městského a okresního archivu	23
Vznik (státního) okresního archivu.....	23
Badatelská agenda archivu	25
Knihovna archivu	26
Archeologický sbor Vocel	27
Stavebně – technické úpravy archivu	30
Osoby působící archivu	32
Petr Miloslav Veselský	32
Otakar Hejnic	34
Emanuel Leminger	36
Jan Fiala	37
Josef Nuhlíček	38
František Hubert.....	40
Fondy a jejich popis	42
Archiv města Kutné Hory	42
Policejní úřad města Kutné Hory.....	46
Situace před vznikem policejního úřadu.....	47
Vznik a stručný vývoj policejního úřadu.....	48
Popis fondu.....	49
Archiv města Kaňku	50
Stručné dějiny fondu.....	51
Stručná charakteristika a rozbor obsahu fondu.....	52
Kutnohorské horní a mincovní úřady, pořádky a těžarstva.....	53
Ostatní fondy	56
Závěr	57
Seznam použité literatury a pramenů	59
Přílohy	62
Resume	69

ÚVOD

Jako první se určitě nabízí otázka, proč jsem si zvolila za téma mé bakalářské práce Dějiny archivu v Kutné Hoře v letech 1352 – 1960. Odpověď na tuto otázku je celkem jednoduchá. Kutná Hora je mým rodným městem, navštěvovala jsem zde gymnázium a jelikož studuji obor spisová a archivní služba, tak jsem chtěla za téma něco, co se bude týkat právě tohoto oboru. Jedinou mojí obavou je asi vymezený časový rozsah zadané práce, neboť zprávy o počátcích vzniku archivu nejsou v příliš velkém množství, spíše v žádném kvůli častým požárům města.

V první kapitole bych se ráda zabývala historií Kutné Hory a vývojem městské správy. Historie Kutné Hory by měla nastínit vývoj města, který úzce souvisel s vývojem archivu. V podstatě to, co zasáhlo město se nějakým způsobem dotklo i archivu. Na druhé straně stojí městská správa, jež byla také s archivem propojena. Městská a horní správa byla totiž jedním z největších zdrojů písemností, jež byly ukládány do archivu.

Druhá kapitola by se měla týkat již samotného archivu. Nejprve bych chtěla zachytit úplný počátek a utváření registratury, což nebude tak jednoduché, neboť řadu písemných zdrojů zničily požáry. Dále bych se věnovala městskému archivu a jeho postupnému vývoji, rozšiřování a z odbornění. Následující částí by pak byl vznik okresního archivu a jeho propojení s archivem městským. Myslím si, že by mohlo být velmi zajímavé hledisko institucionálního propojení a vzájemného ovlivňování. A v poslední části této kapitoly bych se chtěla věnovat již samotnému okresnímu archivu, především jeho vzniku, neboť se tak stalo roku 1960.

Další kapitola by měla obsahovat témata, která spolu až tak úzce nesouvisí, nýbrž jsou důležitou součástí této práci. V první řadě to je badatelská agenda archivu, jež by se měla věnovat badatelům a jejich dílům. Zároveň by měla podat informace o návštěvnosti archivu a jaká témata se studovala. Další částí kapitoly by měla být knihovna archivu. Toto téma, včetně Průvodce po archivní fonděch a sbírkách, nebylo ještě zpracováno. Doufám, že najdu potřebné informace k jeho vytvoření. Tato kapitola by se měla dále věnovat Archeologickému sboru Vocel, jež byl také částečně spjat s archivem. Poslední část kapitoly by se měla týkat stavebně – technických úprav archivu. Měla by jednak zachytit postupnou stavební změnu, ale také bezpečnostní zaopatření archivu.

Čtvrtou kapitolu bych ráda věnovala významným osobám, jež působily v archivu. Toto téma by mělo být asi rozsahově delší, protože za dobu několika století prošlo archivem mnoho osob. Chtěla bych se zaměřit na ty význačnější, ale jde to vůbec? Lze někoho vyřadit?

Také doufám, že zde budu moci využít stávající osobní fondy některých archivářů.

Poslední kapitola by se podle mého názoru měla věnovat nejtěžšímu tématu a to fondům a jejich popisu. Toto téma je pro mě velmi složitým a rozsáhlým, ale i tak bych se ráda pokusila ho nějakým způsobem zpracovat a utvořit přehled fondů a archiválií, které obsahují. Velkým problémem bude asi zdroj čerpání, protože bych chtěla zachytit uspořádání a archivní pomůcky vytvořených do roku 1960. Takovým uceleným zdrojem je v podstatě jen průvodce po archivních fondech a sbírkách. Ráda bych v krátkosti vždy uvedla, jaké je uspořádání archivního materiálu v současné době a jaké archivní pomůcky jsou vytvořeny. Kapitola by měla obsahovat fond Archiv města Kutné Hory, ve kterém bych se ráda věnovala ještě Policejnímu úřadu města Kutné Hory, neboť je to pramen velmi významný a navíc zpracovaný. Dále se budu věnovat fondu Archiv města Kaňku a fondu Kutnohorské horní a mincovní úřady, pořádky a těžarstva. Doufám, že tato kapitola bude úspěšně zpracována.

Když bych se měla zaměřit na archivní materiál a literaturu, která obsahuje informace k vybranému tématu, tak ač na pohled se zdá, že je to zdroj velmi bohatý a rozličný, tak jsem se i přesto setkala s nedostatkem materiálu. Je to hlavně období počátku utváření registratury, které bylo ve velké míře způsobeno i požáry. Co se týká literatury, tak ta byla použita zejména pro historii Kutné Hory. Narazila jsem na několik knih týkající se Kutné Hory, ale i na problémy, protože buď byly knihy velmi podrobné nebo naopak neobsahovaly potřebné informace. Očekávala jsem řadu článků o Kutné Hoře v regionálním tisku, ale ani to mě nenadchlo, spíše zklamalo. Velmi významnou knihou se pro mě jeví *Archiv kutnohorský* od městského archiváře Otakara Hejnice, neboť dle mého názoru obsahuje mnoho význačných informací. Snad jen škoda, že nebyla napsána podobná kniha stejné hodnoty, která by navázala na *Archiv kutnohorský* v dalším vývojovém období archivu. To by pak ale byla moje práce zbytečná nebo ne?

Má bakalářská práce by měla podat celkový historický vývoj archivu, zachytit okolnosti tohoto vývoje, ať již pro archiv příznivé či naopak, a sloužit především jako přehled archivního bohatství Kutné Hory.

Historie Kutné Hory

Kutná Hora se nachází asi 70 km od našeho hlavního města, v hraniční zeměpisné poloze, na přechodu od teplého, nížinatého Polabí k drsnější a výše položené Českomoravské vrchovině. Územně patří do středočeského kraje a žije zde téměř 22 000 obyvatel. Nejvyšším bodem v kutnohorském okrese je vrch Březina, který měří 556 metrů.

Počátky vzniku Kutné Hory

Kutná Hora je typické horní město, které vzniklo neplánovitě a chaoticky. Půdorys města je paprskovitý a nachází se zde mnoho ulic a uliček. Vznik je spojen s nálezem stříbra a jeho dolováním¹. Jako město se začala Kutná Hora utvářet ve druhé polovině 13. století. Přesný letopočet ale není znám, neboť nebylo založeno právním aktem².

Vznik města také úzce souvisel se založením cisterciáckého kláštera v Sedlci v roce 1142 Miroslavem z Cimburku. Cisterciáci se zabývali činností hospodářskou, ale i báňskou. Zpočátku však nejevili velký zájem o dolování a jejich přístup byl spíše pasivní, neboť vystupovali pouze jako majitele pozemků, na kterých se doluje³. Postupem času ale získali možnost podílet se nepřímou na výnosech z dolování, neboť plnili významnou funkci náboženskou a měli vliv i na společenský život obyvatel. Díky jejich znalostem především v hospodářství a šířením nových zemědělských postupů, došlo k vytvoření zemědělského zázemí a k postupnému rozvoji řemesla a obchodu. Do vlastnictví kláštera patřilo několik vsí a dvorů⁴, mezi něž můžeme zařadit i vesnička Malín, ve které se nacházelo bývalé hradiště⁵ Slavníkovců. Na tomto místě byla vytvořena mincovna a probíhala zde také ražba denárů.

Díky vydatným nálezům stříbrné rudy se stala Kutná Hora místem velmi lákavým a touha po zbohatnutí sem přivedla mnoho usedlíků. Kvůli velkému přílivu lidí nebylo možné se řídit kolonizačními zvyky, a tak byly osady zakládány podél cest. Přicházelo sem i mnoho

¹ Archeologické nálezy ukazují, že zde bylo osídlení již v mladší době kamenné. Kolektiv autorů. *Kutná Hora*. Lidové noviny, Praha, 2000, s. 28. ISBN 80-7106-186-7

² Kolektiv autorů. *Kutná Hora*. Lidové noviny, Praha, 2000, s. 28. ISBN 80-7106-186-7

³ *Tamtéž*, s. 37 – 41.

⁴ Celkem 11 vsí a dvorů na základě zakládací listiny věnované Miroslavem z Cimburku. VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Královské horní město Hora Kutná*. Kutná Hora, 1867, s. 3.

⁵ Ražba probíhala v letech 981 – 995 ; Sedlecký klášter byl založen v blízkosti Malína z důvodu toho, že to bylo místo nejživější ; zaniká po vpádu Braniborů do Čech, poté částečně obnoveno, ale pouze ve funkci dvora, opis denárů byl MALIN CIVITAS. VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Královské horní město Hora Kutná*. Kutná Hora, 1867, s. 3.

cizinců, především Němců, kteří byli odborníci na důlní práce. Tomu nasvědčují i názvy pocházející z němčiny – Kaňk = Gang⁶. Vzniká zde celá řada osad⁷ a jednou z nich je i Cuthna Antiqua, tedy později Kutná Hora.

Město spadalo pod správu Jihlavy a právní i soudní záležitosti řešila okolní města Kolín a Čáslav. Jejich kompetence a působnost byly přesně vymezeny listinou v roce 1289⁸. Důležitým dokumentem pro Kutnou Horu byl horní zákoník *Ius regale montanorum*, vydaný Václavem II. v roce 1300. Jedná se o právní dokument mimořádné hodnoty, který stanovil veškeré organizační a technické podmínky nutné pro pravidelný chod dolů. V této době vzniká v Kutné Hoře i centrální mincovna českého státu, jež byla umístěna ve Vlašském dvoře. Do této mincovny bylo soustředěno 17 mincoven z českého státu a započala zde ražba pražského groše⁹.

14.-16. století

Postavení Kutné Hory se zlepšilo hlavně po privilegii Jana Lucemburského, kterým nemohla být Kutná Hora nikdy zastavována ani zcizována od české komory. Od počátku 14. století zažívá svůj největší hospodářský a politický rozmach. V roce 1329 byla vyňata z pravomoci královského podkomořího¹⁰, stala se jedním ze čtyř předních měst českého státu a Karlem IV. byla označena za „klenot království“. Kutnohorští měšťané již také mohli svobodně kupovat a prodávat své statky. V této době zde žilo asi 10 000 obyvatel. V roce 1409 byl ve Vlašském dvoře vydán Václavem II. Dekret kutnohorský, který upravoval poměry na pražské univerzitě ve prospěch Čechů¹¹.

V období husitských válek podporovala Kutná Hora katolickou stranu a stala se útočištěm Zikmunda a jeho vojska. Zikmund zde využil dostupných finančních zdrojů. V roce 1421 byla katolická strana poražena a město bylo dobyto Pražany, kteří vypálili Sedlecký

⁶ Kolektiv autorů. *Kutná Hora*. Lidové noviny, Praha, 2000, s. 28. ISBN 80-7106-186-7

⁷ Vznikají při cestách od Sedleckého kláštera do Kouřimi. Kolektiv autorů. *Kutná Hora*. Lidové noviny, Praha, 2000, s. 28. ISBN 80-7106-186-7

⁸ V této listině se poprvé objevuje název Kutná Hora, tedy latinské podobě „in Kuttis“. Kolektiv autorů. *Kutná Hora*. Lidové noviny, Praha, 2000, s. 28. ISBN 80-7106-186-7

⁹ Kolektiv autorů. *Kutná Hora*. Lidové noviny, Praha, 2000, s. 28. ISBN 80-7106-186-7

¹⁰ To znamenalo, že sbor konšelů v Kutné Hoře svobodně dosazoval své nástupce a do jejich výkonu nesměl zasahovat žádný královský úředník. MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Praha 1962, s. 19.

¹¹ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 36.

klášter. Pražané vlastnili město do roku 1422, kdy bylo vypáleno Zikmundem. Po bitvě u Malešova v roce 1424 spadla Kutná Hora do rukou Žižky¹².

Po husitských válkách se Kutná Hora postupně vzpamatovala a za vlády Jiřího z Poděbrad byla těžba stříbra obnovena a začal se opět razit pražský groš. S nástupem rodu Jagellonců zažívá město rozkvet, především kulturní. Postupem času ale dochází k vyčerpání dolů a jejich uzavření. Přestal se také razit pražský groš¹³.

Nástup Habsburků znamenal pro Kutnou Horu velkou ránu. Vztah Kutné Hory a Ferdinanda I. Habsburského byl od počátku jeho vlády velmi napjatý. V roce 1528 zrušil úlevu válečných daní, neustále omezoval vliv měšťanů na dolování a snažil se získat báňskou správu a veškeré rozhodování o ní do vlastních rukou¹⁴. Sbor konšelů ztratil také svá privilegia, neboť už nemohl dosazovat své nástupce a panovník zasahoval do jejich výkonu. Byl ustanoven dozor nad městskou správou, který měl na starost královský rychtář¹⁵.

17.-19. století

V této době se Kutná Hora dostává do krize. Jednou z příčin je i porážka na Bílé Hoře, kvůli které došlo ke ztrátě veškerého pozemkového majetku města. Při následné staroměstské exekuci byl popraven primátor Kutné Hory Jan Šultys a na jeho místo byl dosazen Vilém z Vřesovce, který zkonfiskoval majetek nekatolické šlechty a daroval ho významným osobám věrným králi a katolické církvi. Bylo také vyhnáno nekatolické obyvatelstvo, které nechtělo přijmout katolickou víru¹⁶.

Dalším faktorem, který prohloubil úpadek a krizi byla Třicetiletá válka. Došlo k drancování země císařskými a švédskými vojsky. Při okupování Kutné Hory musela být švédská vojska vyplacena a při jejich drancování bylo město vypáleno. Následovalo období rekatolizace a příchodu Jezuitů¹⁷.

¹² MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Praha 1962, s. 30-31.

¹³ *Tamtéž*, s. 43 – 67.

¹⁴ *Tamtéž* s. 67-68.

¹⁵ *Tamtéž* s.68.

¹⁶ *Tamtéž* s. 71.

¹⁷ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 38 - 39.

Na počátku 18. století došlo k znovuotevření některých dolů, ale brzy se zjistilo, že je to bezvýznamné, a tak byla i mincovna definitivně uzavřena. V roce 1770 zasáhl Kutnou Horu požár, při němž shořelo více než 50 domů a nevyhnul se ani radnici¹⁸.

V roce 1787 byla založena manufakturní tiskárna kartounů a došlo k rozšíření řemeslné výroby. V roce 1812 vznikla tabáková továrna v místě bývalého Sedleckého kláštera a v druhé polovině 19. století byl zahájen provoz cukrovaru, koželužny, cihelny, plynárny, továrny na obuv a obnovila se činnost pivovaru¹⁹.

Na počátku 20. století došlo ke stavbě nových škol a budov, ale také k restaurování místních památek. V roce 1995 byla Kutná Hora zapsána do seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

¹⁸ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 38 – 39.

¹⁹ *Tamtéž*, s. 39-41.

Vývoj městské správy do roku 1945

Městská a horní správa v Kutné Hoře byla jedním z hlavních zdrojů produkce písemností, ať již přijatých či vydaných, které bylo potřeba ukládat a řádně o ně pečovat. Zpočátku vedla městská kancelář registry, ale jen pro vydané listiny. První zmínky o těchto registrech pocházejí z poloviny 14. století²⁰.

Městská a horní správa v Kutné Hoře spolu úzce souvisela a obě se řídily jihlavským právním ustanovením. Již od počátku dolování měla Jihlava na starost správu osad na území Kutné Hory a jejího okolí. Obě instituce byly navzájem propojeny i personálně²¹, což nebylo tak rozšířené u jiných měst²².

Po vydání horního zákoníku *Ius regale montanorum*, měla Kutná Hora své právní normy, ale i přesto se obracela do 17. století na Jihlavu ve věcech právních. Spojení mezi městskou a horní správou bylo závislé zejména na feudální těžařské a podnikatelské soustavě²³.

Zřízením české komory²⁴ roku 1527 upadá funkce nejvyššího mincmistra, který byl do této doby v horních městech jak nejvyšším horním a mincovním úředníkem, tak také vůči samosprávě, zástupcem a prostředníkem panovníka. Probíhaly zde i určité snahy o právní změny, které souvisely s hospodářskými poměry v hornictví a s jeho úpadkem²⁵.

V polovině 16. století dochází ke zřízení instituce královského rychtáře, který měl za úkol v městské samosprávě střežit panovníkovy politické a hospodářské zájmy, a to znamenalo také omezení svobod královských měst. Zpočátku měl královský rychtář²⁶ v Kutné Hoře svou kancelář a písaře, ale postupně jeho vliv vzrůstal. Řídil se speciálními zeměpanskými instrukcemi, které mu dovoľovaly zasahovat mnohem více do hospodářské správy města²⁷.

²⁰ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.42.

²¹ Což například znamenalo, že mincmistr zasedal v městské radě. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.42.

²² VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.42.

²³ *Tamtéž*.

²⁴ Vydáno Ferdinandem I. ; jedná se o zeměpanský úřad, který měl na starost správu financí, ale také zajištění regálních práv panovníka v horním podnikání. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.42.

²⁵ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.42.

²⁶ První královský rychtář v Kutné Hoře byl jmenován v roce 1551, stal se jím Ondřej Křivoláček

²⁷ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.42-53.

V 16. století byla ovlivněna horní správa v Kutné Hoře jáchymovským horním právem. V této době ještě stále rozhoduje v horních záležitostech městská rada, jež už ale nemá blízký vztah k hornímu podnikání. Odvolávala se na staré výsady²⁸ a bránila se tím, že jsou na místě mincmistrů, a proto mají právo rozhodovat v horních záležitostech, a to způsobovalo velkou nespokojenost a odpor. Neprosazuje se ani novelizace horního zákonodárství či nová osnova horního práva, která zlepšovala postavení nejvyššího mincmistra a horního hofmistra, ani reforma horního řádu Rudolfa II. z roku 1604²⁹.

Vlivem jáchymovského horního práva dochází k opačnému postavení mezi horním úřadem a městskou radou. V roce 1745 byla zrušena česká komora a hospodářská správa byla tak podřízena podkomořskému úřadu³⁰. Po reformách Josefa II. dochází roku 1784 ke zrušení úřadu nejvyššího mincmistra a horního hofmistra. Znamená to tedy, že Kutná Hora spadá pod zemské politické a soudní úřady. Vnitřní správa a její výkon se musí tedy řídit obecně platnými předpisy. V 18. století dochází ke zkvalitnění městské samosprávy a do úřadů jsou dosazovány osoby s příslušným vzděláním. Právnické vzdělání bylo podmínkou hlavně u radních, kteří měli na starost trestní agendu. Postupná byrokratizace vedla k postátnění městské samosprávy³¹.

V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, což mělo za následek mj. i zrušení vrchnostenské správy. Poté došlo v roce 1849 k první právní úpravě obecního zřízení. Na tomto základě byl zvolen měšťanský sbor, který měl na starost správu obecního jmění a zasahoval do některých agend místní policie³². Nově bylo zvoleno obecní zastupitelstvo³³, kde se počet členů během let měnil. V roce 1938 bylo obecní zastupitelstvo vystřídáno správní komisí³⁴. Od roku 1945 byl ustanoven 1. revoluční národní výbor, který měl nejprve 31 členů a po úpravách vzhledem k počtu bývalého obecního zastupitelstva 36 členů³⁵.

²⁸ Které stále platily. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.43.

²⁹ Stále se řídila jihlavsko-kutnohorskými právními zásadami – tento souhrn byl také označován jako české horní právo. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.43

³⁰ VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. 1969, s.42-53.

³¹ *Tamtéž*.

³² MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva v habsburské monarchii (1526 – 1918)*. Praha, 1997, díl I., s. 42.

³³ První obecní zastupitelstvo bylo ustanoveno na základě provizorního obecního zákona z roku 1849 dne 9. srpna 1850. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.52.

³⁴ V srpnu 1943 byl do Kutné Hory dosazen německý vládní komisař. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.53.

³⁵ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.53.

Počátky vzniku registratury a archivu

Jak už bylo řečeno, tak první zmínky o registrech³⁶ pocházejí z poloviny 14. století. Tyto registry měla na starost městská kancelář, která je vedla pouze pro vydané listiny. Zpočátku ale mnoho listin nebylo, neboť řada lidí neuměla psát, a tak se téměř veškerá jednání, dohody a úmluvy zapisovaly do tzv. špalíčkových knih³⁷. Mezi rozsáhlejší skupinu patřila v této době privilegia nebo také dopisy velmožů³⁸.

Z doby předhusitské se mnoho listin nedochovalo, protože v období husitských válek zasáhly Kutnou Horu hned dva požáry, při nichž řada listin shořela nebo byla odvezena za hranice, především do Rakous, Slezska a Saska.

Z roku 1352 pochází první zmínka o městské knize, jež se ale nedochovala. Větší množství knih bylo zakládáno až v době pohusitské, kdy narůstala písemná agenda městské kanceláře. Především byly založeny knihy memorabilní³⁹, které zachycovaly jednání před městskou radou, ale postupně do nich byly zapisovány i jednání civilního soudnictví⁴⁰, jednání ve věcech kriminálních a hrdelních, údaje o významných majetkoprávních a hospodářských transakcích města⁴¹, věci týkající se cechovních záležitostí či pravomocí města⁴². K těmto knihám byly v 16. století zřizovány rejstříky⁴³.

Než vypukla třicetiletá válka, tak byla městská spisovna⁴⁴ uložena na radnici a přehledně srovnána. Archiválie byly uloženy ve zvláštní místnosti za radní světnicí, jednak ve velkém klenutém sklepe, tak i v malém sklepe, kde se nacházela železná truhla, v níž byly

³⁶ Registra jsou středověké kancelářské knihy úřední, zachycující odeslané písemnosti. Kolektiv autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Academia, Praha 1982, díl III., s. 93.

³⁷ Do těchto knih označovaných také jako „špurclíky“ bylo zapsáno krátce a stručně jaké věci se to týká. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 4.

³⁸ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 4.

³⁹ Dochovaly se jako čistopisy i jako písařské koncepty v češtině a od 18. století i v němčině. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 66.

⁴⁰ Jako jsou např. svatební smlouvy, záležitosti týkající se dědictví, žaloby, dluhy aj. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 65-66.

⁴¹ Údaje o koupi domů, pozemkovém majetku, popisy statků aj. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 66.

⁴² Obecní dekreta, týkající se města jako celku, ale i jednotlivých cechů a horních pořádků. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 66.

⁴³ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 19.

⁴⁴ Spisovna je systematicky uspořádaný soubor spisů, vyřízených úřadem v rámci jeho organizační činnosti a uložený ve zvláštním oddělení tzv. registratuře, která tyto spisy ukládá a eviduje. Tyto spisy jsou po určité lhůtě a po skartaci uloženy do archivu. Kolektiv autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Academia, Praha 1982, díl III., s. 93 a 369.

uloženy majestáty, cenné listiny, knihy a městské pečeti. Další písemnosti se nacházely ve světnicích osmisoudců a městského rychtáře⁴⁵.

Městský archiv v letech 1700 - 1952

V roce 1643 byla Kutná Hora drancována švédským vojskem, které hledalo bohatství všude a nevyhnula se mu ani radnice, kde byl uložena archiv, a tak došlo k jeho rozházení. Správa města se postupně obnovila, ale nebyl nikdo, kdo by srovnal archiv. Zpočátku byly z nezájmu o uspořádání archivu obviňováni městští písaři, jež ale měli mnoho jiné práce. Za nedlouho bylo proto usneseno, že by měl být přijat další městský písař, který by rozházený archiv srovnal⁴⁶. To se ale neuskutečnilo, a tak stížností bylo stále více, neboť se nemohly dohledat příslušné informace z knih uložených v archivu. Změna nastala až s nabídkou Jana Václava Alexia, který chtěl archiv srovnat podle vlastní instrukce. Magistrát jeho nabídku přijal, stvrdil ji smlouvou s městskou pečetí, a tak započaly rovnací práce v archivu. Ve smlouvě je uvedeno: *„My J. Msti C. královský rychtář, šepmistři atd. na Horách Kutných známo činíme tímto listem naším za sebe i budoucí naše, jakož jest se p. Jan Václav Alexius, soused, Horník, a ten čas přední písař radní náš, prohlásil, že deposití naši radní, ještě od rabování švejdského (!) rozházenou,- dle uznalé potřeby – netoliko v náležitou pořádnost uvedsti (!), ale taky na to, co se v týž deposití skutečně vynachází, (obzvláště pak na ty spisy neb listovní instrumenta, na kterýchž by městu a obci naší něco záležiti mohlo,) jistý registřík cum repertorio dle učiněného a od nás approbirovaného projektu jeho proti slušnému gracialu zhotoviti chce. My pak takové prohlášení a volnost jeho – z ohledu, že k bezelstné potřebě a dobrému obce směřuje, - schvalujíce a tu velikou a na léta trvati mohoucí práci bez zasloužilé mzdy a vděčnosti zanechati nechtějíce: z tét tehdy příčinny téhož p. Jana Václ. Alexiusa mocí listu tohoto za sebe i na místě obce naší, nynější i budoucí ,ubezpečujem a slibujem, že (když on podotčenou deposití radní naši v takovou pořádnost uvede a ten rejstřík cum repertorio, jak vejše dotčeno, skutečně vyhotoví) za tu práci svou jménem gracialu – a bez újmy vyměřěného štanca a jiných akcidentův jeho – tři sta zl. rejn. hotových z důchodův obce naší užiti má a užije. Ano, kdyby pod tím časem, buďto prostředkem časné smrti ze světa sejíti, aneb mezi to nějaká jiná proměna, pro kterou by takové opus dohotoviti a dokonati*

⁴⁵VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Kutná Hora, 1969, s.19.

⁴⁶ Tamtéž.

nemohl, vkročiti měla, tehdy podle proporcí toho ze to, by se tak spořádaného a vypracováno vynašlo, jemu neb dědicům jeho slušná diskrecí dána bude ... atd. Stalo se na Horách Kutných dne 10. měsíce máje léta Páně 1713⁴⁷.“

Jan Václav Alexius začal rovnat archiválie v roce 1714. Rovnal je podle věcného hlediska do tzv. ladulí⁴⁸ a upřednostňoval ty archiválie, které měli právní význam pro město. Rovnal archiv do roku 1741, kdy zemřel. Nesplnil však závazek, který měl vůči magistrátu, a to ten, že vytvoří rejstřík, který bude určen především pro jejich potřebu.

V roce 1770 zasáhl město další požár, který se nevyhnul ani radnici. Archiv byl také požárem zasažen, ale ne zcela zničen, neboť byl uložen ve sklepě. Po krátké době byl spolu s městským úřadem přenesen do prostor Vlašského dvora. Dostává se tedy opět do popředí otázka, kdo urovná znovu rozházený archiv. Toho se ujal v roce 1776, na návrh úřadu nejvyššího mincmistra a hormistra, Jan Josef Pilát⁴⁹, kterému bylo slíbeno za jeho práci odpuštění dluhu, jež měl vůči městu. Jan Josef Pilát se o archiv staral pouhý rok, protože následujícího roku 1777 zemřel. Rovnal archiválie podle systému Jana Václava Alexiuse, ale dostal se na stejnou úroveň, jež se archiv nacházel v jeho době⁵⁰.

Za vlády Marie Terezie a Josefa II. proběhly reformy, jimiž byl mj. také zrušen úřad královského rychtáře⁵¹. Posledním královským rychtářem v Kutné Hoře byl Jan Josef Čapek⁵², který se posléze stal magistrátním radním. Odevzdal archiv královského rychtáře archivu magistrátnímu, kde bohužel došlo k zamíchání archiválií z obou archivů⁵³.

V následujících letech se o archiv nestaral nikdo, což vedlo k řadě úředních napomenutí jak ze strany čáslavského krajského úřadu tak ze strany pražské královské apelace. V této době nebyla v dobrém stavu ani magistrátní spisovna. Četné inspekční zprávy od nadřízených orgánů vedly k tomu, že magistrát se musel zabývat otázkou uspořádání archivu. Radil se jak s čáslavským krajským úřadem tak s osobami, které by byly schopné archiv co nejrychleji urovnat. Jenže právě tyto osoby⁵⁴ se staly problémem, neboť požadovali

⁴⁷ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 5-6.

⁴⁸ Což byly asi regálové přihrádky, kam ukládal spisy, které svázal do fasciklů a jejich obsah zapsal na půlarch. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 6.

⁴⁹ Byl to bývalý syndik a radní. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.20.

⁵⁰ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*, Praha 1918, s. 7.

⁵¹ Úřad královského rychtáře vznikl v roce 1549 a zanikl v roce 1783. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 8.

⁵² Za jeho práci v úřadu královského rychtáře mu byla vyměřena penze a vyhrazeno právo stát se jedním z předních radní. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 8.

⁵³ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 8.

⁵⁴ Šlo především o městské syndiky. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.20.

včetně svého určeného platu ještě další peníze navíc⁵⁵. Situace byla vyřešena až dvorním dekretem roku 1763, kterým bylo nařízeno, že městští syndikové⁵⁶ se musí starat a udržovat v pořádku jak běžnou registraturu tak i archiv, a nemají nárok na zvláštní finanční přídavek⁵⁷.

Syndik měl tolik práce s běžnou registraturou, že mu nezbyval téměř žádný čas na samotný archiv. Proto jsi začal najímat pomocnou sílu, která mu pomáhal s prací, ale ne vždy kvalitně. Čáslavský úřad pak tuto sílu označovanou jako „zvláštní individuum“ schválil⁵⁸ a ocenil mzdou 30 krejcarů denně. Pomocná síla se musela zavázat k tomu, že bude archiv řádně rovnat, nic z něj neodnese a nebude se nikdy a nikde zmiňovat o informacích, které archiválie obsahují. Musela vést také deník a pravidelně podávat zprávy úřadu. Tuto těžkou a náročnou práci nechtěl nikdo přijmout, protože byla i časově vymezena, a to tak, že archiv musel být srovnán do půl roku. Proto městská rada začala hledat východisko. Obrátila se na Rudolfa Benedettiho, který pracoval dříve jako městský úředník, aby archiválie uspořádal alespoň do doby, kdy působil jako syndik. Rada se odvolávala na to, že to patří k jeho povinnostem uvedených v dekretu. Benedetti odmítl a poukázal na Ignáce Vítka, že ten ví, jak pokračovat v jeho práci, neboť mu ukázal, jak má postupovat při rovnání archivu. Jediným problémem byl finanční požadavek jmenovaného Ignáce Vítka, který jsi stanovil za náročnou práci 700 zlatých, jež pak ale snížil na 450 zlatých. Magistrát informoval krajský úřad o záporné odpovědi Rudolfa Benedettiho a také v několika bodech upozornil na to, že je Ignác Vítek spolehlivý, že jsou v archivu uloženy archiválie nebývalé hodnoty a že 450 zlatých není tak moc za těžkou práci, kterou má vykonat. Na základě této odpovědi požádal magistrát krajský úřad, aby přistoupil na požadavky Ignáce Vítka. Krajský úřad ale opět návrh nepřijal a dožadoval se snížení finančních nároků, které si stanovil Ignác Vítek. Teprve po zásahu guberniální komise, která označila stav spisové evidence za katastrofální, souhlasil se systematizací archivního místa⁵⁹. Guberniální komise také přesně stanovila, jak má archivář při své práci postupovat. Bylo to takto: archivář má rovnat archiv dle postupů, které navrhl Ignác Vítek, dále se archiv bude rovnat pouze v létě, neboť v zimě se zde nebude a nemůže kvůli možnému vzniku požáru topit. V zimě se budou tvořit zejména rejstříky, na kterých se

⁵⁵VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.20.

⁵⁶ Syndik neboli úředník, funkcionář vyřizující právní agendu nějaké instituce, korporace či městského úřadu. Kolektiv autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Academia, Praha 1982, díl III., s. 475.

⁵⁷HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s.13.

⁵⁸ Podnětem ke schválení byla zpráva od magistrátního sekretáře Ignáce Vítka, který ji odeslal na magistrátní úřad v Čáslavi a obsahoval informace o stavu archivu. Popisuje zejména problémy s tím spojené, jak je nesnadné něco najít, neboť řada archiválií je neurovnaná v kupách nebo ve 194 přihrádkách. Zároveň poslal návrh na řešení situace. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 11.

⁵⁹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.20.

může pracovat v jakékoliv kanceláři. Archivář musí také pravidelně formou zprávy a výkazu podávat informace o své práci. Jeho plat bude 200 zlatých rýnských ročně⁶⁰.

Magistrát ustanovil za archiváře Václava Patočku, kutnohorského rodáka, jež zde vystudoval gymnázium a měl dostatečné znalosti a zkušenosti s právní agendou. Výhodou mu také bylo to, že ovládal dobře německý, latinský a český jazyk. Václav Patočka rovnal archiv od roku 1798 do roku 1810. Roztřídil archiválie věcně do sedmi základních skupin⁶¹, které ještě chronologicky rozdělil podle hesel⁶². Výsledkem jeho práce bylo vytvoření inventáře s názvem „*Registerium über die in dem Kuttenberger städtischen Archive von dem Wenzel Patočka in der alphabetischen Ordnung eingerichteten Aktenstücke*“, který se stal základem pro další archivní práce⁶³.

Po smrti Václava Patočky zůstal archiv umístěn ve Vlašském dvoře, i když magistrát se už v roce 1802 přestěhoval do nové budovy. Až v roce 1820 byl archiv přestěhován na nové místo a to do kriminální budovy – bývalé městské šatlavy. S novým umístěním archivu se dostává do popředí opět otázka, kdo se bude o archiválie starat. Navíc ještě došlo k promíchání archiválií ve starší části magistrátní registratury⁶⁴, jež bylo způsobeno při stěhování radnice neodborníky⁶⁵.

V roce 1823 zasáhl Kutnou Horu další požár, který se opět nevyhnul radnici. Nejvíce nepořádku nadělal v zde uložených hospodářských spisovnách, jež bylo potřeba urovnat. Registraturu městské hospodářské administrace začal rovnat v roce 1834 Josef Paděra, penzionovaný purkrabí z Nových Dvorů. Chtěl archiválie rozdělit do čtyř skupin:

1. záležitosti ekonomické, 2. městské, 3. právní záležitosti jednotlivých vesnic, 4. veletovské záležitosti. Práci ale nedokončil, neboť byl často nemocný. Na jeho místě se vystřídala řada osob, ale pořádací práci dovedl do konce až Josef Řezníček⁶⁶.

Josef Řezníček nenavázal přesně na systém Josefa Paděry. Spojil spisové části jednotlivých hospodářských registratur do jednoho celku a rozdělil je podle roků. Dále je pak

⁶⁰ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s.12-13.

⁶¹ Publica, militaria, judicialia, ecclesiastica, communalia, dominicalia, oeconomica. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.21.

⁶² Např. hornictví, školství aj. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.21.

⁶³ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.21.

⁶⁴ Tento oddíl magistrátu měl na starost hospodářskou část obecní správy a bernictví. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s.21.

⁶⁵ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s.20-21.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 24 - 25.

už dle Paděry rozčlenil do šesti skupin⁶⁷. Vytvořil celkem čtyři indexy týkající se spisů městských hospodářských institucí od roku 1774 do roku 1846⁶⁸.

Po roce 1848 byly odevzdány z registratur hospodářských úřadů písemnosti týkající se patrimoniální správy a soudnictví zeměpanským úřadům. Ostatní písemnosti byly rozprodávány obchodníkům, jež sloužily kupříkladu jako balící papír⁶⁹.

V dalších letech se o archiv opět nikdo nestaral. Vše se změnilo až s příchodem Petra Miloslava Veselského, který nejprve přijel do Kutné Hory za účelem dohledání informací týkající se Guttenberga a knihtisku. Potřeboval k zjištění potřebných informací navštívit archiv. Své počínání popisuje takto: „*Když jsem se při magistrátě po archivu tázal, odpověděno mi, že žádného starého archivu nestává, že chovají pouze magistrátní registraturu. Starý archiv že je v horním úřadě.*“ „*Poptávaje se na archivu ve Vlašském dvoře, byl jsem zaveden do oné pověstné polozbořené, větru a dešti vysazené komory, kde spisů a kněh staletým (?) prachem zanešených po zemi a lavici se válelo. O nějakém seznamu listin nebylo ani tušení. Z toho jsem ani ničeho prohlédnouti, ani se poučiti nemohl. A nenaděl jsem se toho tenkrát, že tyto veškeré listiny jednou rovnati mi přisouzeno bude. Byl jsem tehdy v koncích. Ani rodáci kutnohorští Vocel, Tyl a jiní nevěděli mi o nějakém archivu pověděti. Ani když jsem na stálo (r.1841) do Kutné Hory přesídlil, nedopálil jsem se bližšího o městském archivu⁷⁰. ...“*

Magistrátním dekretem z roku 1845 byl ustanoven městským archivářem. Když poprvé přišel do archivu, který se nyní nacházel v soudní budově, byl nemile překvapen, neboť veškerý archivní materiál byl nesystematicky rozdělen v kupách. Petr Miloslav Veselský začal tedy rovnat archiv. Rozdělil archiválie chronologicky do několika věcných skupin podle let a vytvořil k nim nový rejstřík⁷¹, v němž nově popsal listinnou a aktovou sbírku do roku 1806. V roce 1848 byla městská spisovna spolu s archívem přestěhována do Kamenného domu. Dále sem byl přestěhován i magistrát, jehož písemnosti se skládali ze tří

⁶⁷ Publica – politica, militaria, contributionalia, dominicalia, cameralia, comercialia. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 25.

⁶⁸ První index je pro léta 1774 – 1830, druhý pro léta 1831 – 1839, třetí pro léta 1840 – 1842, čtvrtý pro 1843 – 1846. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.22.

⁶⁹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.22.

⁷⁰ Zřejmě mu byl ukázán místo magistrátního archivu archiv horní. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s.27.

⁷¹ Název rejstříku byl „Konigliche Bergstadt Kuttenberg, Registraturhauptbuch anfangend vom Jahre 1400 bis 1820. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.22.

skupin: z vlastního archivu, z nezpracovaných knih a aktů a z registratury politického senátu magistrátu. Mimo tyto tři skupiny zde byla uložena zbylá torza hospodářských registratur⁷².

Petr Miloslav Veselský byl po čase odvolán ze své funkce, protože v roce 1848 spadal archiv nově pod obecní správu⁷³. Dalším, kdo pořádal archiv, byl Slavibor Breuer. Sám si vyžádal od městské rady povolení, aby mohl v archivu pracovat. Jeho pořádací práce ale nebyly příliš vhodné, neboť zrušil věcné uspořádání archiválií a naopak řadil archiválie chronologicky, což znamenalo, že byly u sebe archiválie bez logické souvislosti. Spolu s ním v archivu pracoval i Jaromír Čelakovský⁷⁴, nejdříve ve svém volném čase, kdy spíše využíval archiválie pro svoji písemnou tvorbu, ale po odchodu Slavibora Breuera regestoval listinnou a aktovou sbírku z let 1600 - 1630⁷⁵.

V roce 1874 získal městský úřad archiv kutnohorských středověkých horních mincovních úřadů⁷⁶. Ministerstvo orby, které odevzdání schválilo, si přesně vymezilo podmínky pro archiv⁷⁷. O jeho srovnání byl požádán opět Petr Miloslav Veselský. Ten požadavek přijal a ještě se rozhodl znovu srovnat městský archiv. O práci Slavibora Breuera napsal: „*Koncem minulého desetiletí pustil se pan Slavibor Breuer v jakési pořádání archivu městského. To, co Patočkovou a mnou srovnáno a spořádáno, jakož i alfabetycky seznamenáno bylo, zrušil, fascikule pro každé oddělení akt zvláštní zavrholo a listiny toliko chronologicky vybral, srovnal a po rocích do zvláštních k tomu účeli zhotovených škatulí uložil, na to pak seznam toliko chronologický od nejstarší doby do roku 1600 sestavil. Kdo tedy nyní nějakou listinu v archivu hledá, neví-li rok, kdy byla vystavena, neshledá se s ní bez projití celého seznamu, třeba by znal jméno osoby neb věc (o kterou se jedná). Ovšem Patočkou a mnou sestavené alfabetycké indexy přispějí (hledajícímu), aby našel rok, ale k dosažení záměru (i pak) jest nutno obsah listin celého ročníku toho projítí, čímž se hledání stěžuje*“⁷⁸. Petr Miloslav Veselský navrhl i řešení problému: „*Tím se ukazuje nutnost, aby na listiny veškeré, nyní ve škatulích dle roků srovnané, byl úplný nejen alfabetycký, nýbrž i věcný*

⁷² VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.22.

⁷³ Státní okresní archiv Kutná Hora. Veselský Petr Miloslav, Životopisný materiál, inv.č. 1, kart. 1, Vlastní životopis, 1877-1880.

⁷⁴ Do Kutné Hory přišel v roce 1865, aby pro zemský archiv pořídil přepisy kutnohorských listin. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.23.

⁷⁵ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.23.

⁷⁶ V podstatě šlo o zbytky aktů z bývalého úřadu nejvyššího mincmistra a horního hofmistra. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.23.

⁷⁷ Archiv musí být uložen na vhodném místě a řazen dle látky, královským úřadům bude vždy archiv zpřístupněn, a budou odevzdány hornímu úřadu v Kutné Hoře archiválie týkající se starého dolování. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*, Praha 1918, s. 38.

⁷⁸ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 32.

*index tak pořízen, aby z pouhého nahlédnutí do něho již jasno bylo, kde se žádaná a hledaná věc nalézá*⁷⁹“. Tuto práci už ale nedokončil. Srovnal pouze chronologicky archiválie 17. a 18. století⁸⁰.

Co se týká horního archivu, tak ten byl postupně během let rovnán, ale vlivem Třicetileté války a švédského vojska, které zde hledalo bohatství, byl rozházen. Snahy o jeho uspořádání byly již v roce 1712, kdy vládním nařízením bylo stanoveno, že horní písaři mají na starost kromě jiného i rovnání archivu. Písaři na to neměli bohužel čas, a tak se stav archivu moc neměnil. Změna nastala až s nástupem horního písaře Čapka, který vázal spisy do fasciklů a vytvořil k nim inventář⁸¹. Petr Miloslav Veselský započal pracovat v archivu 19. května roku 1875. Byl však omezen časově a nerozuměl tolik obsahu spisů, tudíž došlo k nepříliš vhodné skartaci⁸². Nicméně splnil podmínky a odevzdal dva fascikly starých aktů hornímu úřadu, jak bylo dohodnuto. Vytvořil dále ještě katalog⁸³ listinné sbírky, rozepsal obsah jednotlivých vázaných konvolutů a knih, a srovnal archiv havířského pořádku⁸⁴.

Petr Miloslav Veselský na archiv havířského pořádku⁸⁵ přišel náhodou, když našel knihu se archivem týkající, které dal později název *Inventář knih a spisův pořádku havířského*. Ostatní listiny pak shrnul v jeden fascikl a označil je jako *Zbytky archivu pořádku havířského*⁸⁶.

Dalším, kdo v archivu pracoval, byl Čeněk Peřina. Jeho práce spočívala spíše v dohledu nad archiváliemi, neboť neměl žádné zkušenosti ani předpoklady je zpracovávat. Pouze archiválie na požádání donesl a zase zpět na příslušné místo zařadil⁸⁷.

Po příchodu dr. Vojtěcha Nováčka do Kutné Hory, který měl za úkol pořídit přepisy listin z městského archivu pro Zemský archiv v Praze a zajistit kopisty z kutnohorských studentů, vstoupil do archivu na jeho popud i Otakar Hejnic⁸⁸.

⁷⁹ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 32.

⁸⁰ *Tamtéž* s. 44.

⁸¹ Na každou přečtenou listinu vyznačil datum vydání, uložil do příslušného oddílu a rozdělil chronologicky. Vznikla tak řada knih. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 36.

⁸² Vyřazené písemnosti byly rozprodávány obchodníkům. Řadu z nich zachránil Archeologický sbor „Vocel“. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 38.

⁸³ Katalog dokončil v roce 1882. Jeho název zní katalog archivu mincovního a horního. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 39.

⁸⁴ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Kutná Hora, 1969, s.23.

⁸⁵ Archiv havířského pořádku byl promíchán s archivem horním při stěhování. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 41.

⁸⁶ K tomu byl připojen ještě inventář, který vytvořil v roce 1750 písař havířského pořádku Václav Jan Sytina. HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 41.

⁸⁷ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918, s. 44.

⁸⁸ *Tamtéž* s. 44 - 45.

Jeho práce v archivu započala v roce 1893 a skončila v roce 1924. Navázal na práci předchozích archivářů a byl pro archiv velkým přínosem⁸⁹.

V roce 1919 byl ustanoven jako poradní orgán městské rady archivní a knihovní odbor⁹⁰, který měl na starost správní a hospodářské záležitosti archivu. Po vzniku Československé republiky uvažovala městská rada o novém organizačním postavení kutnohorského archivu. Tato úvaha byla spjata se snahami státu, který chtěl v letech 1919 – 1920 vydat zákon o archivnictví, jež měl stanovit jak postavení archivu tak personální a věcné vybavení větších městských archivů. Kutnohorská městská rada požádala v souvislosti s těmito snahami ministerstvo školství a národní osvěty o kvalifikovaného pracovníka na místo archiváře, který by byl jmenován a placen státem. Město se naopak zavázalo k tomu, že bude archiv finančně podporovat a že vytvoří vhodné a velké prostory k uložení archiválií. Navíc měli být do archivu soustředěovány archiválie z okolních obcí. Zamýšlený zákon však nakonec vydán nebyl, ale i tak dostávalo město od ministerstva školství a národní osvěty příspěvek na archiv ve výši třech až šesti tisíc korun ročně⁹¹.

Od roku 1924 začal pracovat v archivu Jan Fiala, který archiv znal, neboť ho navštěvoval i v době, kdy zde byl archivářem Otakar Hejnic. Na místo archiváře byl vybrán pečlivě městskou radou, která si uvědomovala, že za potřebí dosadit do archivu odborníka, jež bude schopen navázat na práce Otakara Hejnice⁹². Ještě než nastoupil Jan Fiala na místo archiváře, tak v roce 1923 absolvoval cestu po archivech a některých muzeích. Navštívil archiv v Jindřichově Hradci, v Třeboni a téměř všechny pražské archivy. Po této cestě, která ho velmi obohatila o zkušenosti, podal informace archivní komisi v Kutné Hoře. Popisoval vždy, kdo ho archivem provedl, jaké archiválie jsou zde uloženy, ty významnější většinou jmenovitě uvedl. Dále popisoval způsob a formu uložení archiválií i jejich zpracování. Také se při návštěvě Archivu ministerstva vnitra v Praze snažil získat zpět některé staré knihy, jež zde byly uloženy už z dob minulých. To se mu bohužel nepovedlo, neboť to archiv odmítl a jako důvod uvedl to, že by pak museli navrátit archiválie i ostatním archivům, které ale ještě nemají spořádaný archiv, což by bylo velkým problémem. Naopak získal darem pro příruční knihovnu řadu knih⁹³.

⁸⁹ Více o jeho práci je uvedeno v kapitole této bakalářské práce s názvem osoby působící v archivu – Otakar Hejnic.

⁹⁰ Za nedlouho došlo k oddělení knihovního odboru a z archivního odboru se stala archivní komise.

BISINGEROVÁ, Marie. *Okresní archiv Kutná Hora, 1892 – 1986: Inventář*. Kutná Hora, 1986. Ev. č. 23, s. 2.

⁹¹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.24-25.

⁹² *Tamtéž*.

⁹³ Státní okresní archiv Kutná Hora, Okresní archiv Kutná Hora, Kniha protokolů o schůzích odboru knihovního a archiválního 1919-1938, inv.č. 1, Kn.č.1.

Téhož času byla Emanuelem Lemingerem navržena služební instrukce pro archiváře. V podstatě se jednalo o rámcovou instrukci pro správu městského archivu. V této instrukci je v pěti bodech uvedeno:

- 1) *Archiválie vyžadují pečlivého uložení v místnostech suchých a světlých, aby zabezpečeny byly proti každé škodě náhlé (ohněm, zlomyslností) i proti poškozování nenáhlému (prachem, vlhkem, hmyzem).*
- 2) *Archiválie nesmí být složeny bez ladu a skladu. Pouze archiv uspořádaný může být prospěšnou pomůckou badateli v oboru historie. Soustava, dle které byl archiv uspořádán, může být jakákoliv, tomu však musí být vyhověno, aby uspořádání poskytovalo snadného přehledu všeho, co v archivě jest obsaženo.*
- 3) *Větší archiv nemůže být bez pracovny pro archiváře a pro příchozí badatele. Pro pracovnu hodí se toliko místnost světlá, vzdušná, i v zimě obyvatelná. Doporučí se, aby pracovna byla v těsném spojení s ostatními (skladními) místnostmi archivními, avšak budiž od nich oddělna dveřmi ohnivzdornými.*
- 4) *Důležitou součástí archivu jest příruční bibliotéka historická.*
- 5) *Uspořádání archivu a další správa jeho nesmí se svěřiti leckomu, osobu k tomu vhodnou nutno voliti jen po dolovém uvážení, rozhodujícím při volbě té smí být toliko prospěch archivu⁹⁴.*

V další části této instrukce hodnotí dosavadní stav kutnohorského archivu a jeho uspořádání takto:

Místnosti archivu příliš nevyhovují, neboť sklep pod kaplí není vhodným místem pro uložení archiválií, protože zdi byly vlhké a nedalo se zde větrat. Proto doporučuje přenést alespoň ty nejcennější archiválie do jiné místnosti. Navrhuje vhodnější způsob uspořádání archiválií než byl systém Slavibora Breuera a v horním oddělení uspořádat archiválie dle oborů. Dále nabádá k sestavení podrobných indexů alespoň ke knihám memorabilním a k postupnému přerovnání celého archivu. Za nového městského archiváře by nejraději chtěl osobu kvalifikovanou, ale je si vědom toho, že archiváře platí město. V této souvislosti doporučuje někoho, kdo bude všeobecně vzdělaný, svědomitý, pilný poctivý a ochotný. Touto osobou se má stát Jan Fiala, kterému byl přesně vytýčen pracovní program. V něm bylo uvedeno:

- 1) co nejrychleji spojit pracovní místnost dveřmi s ostatními archivními místnostmi, a opatřit ji nábytkem a kamny
- 2) spolu s určeným pomocníkem Adolfem Liškou provést revizi listin, jež byly

⁹⁴ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence. Vyjádření Emanuela Lemingera k umístění, vybavení, úkolům a funkci archivu. 11.5. 1922, Inv. č. 16, kart. č. 1.

označeny za bezcenné

- 3) pokračovat ve vytváření rejstříku ke knihám memorabiliím
- 4) přenést cennější archiválie do vhodných místností
- 5) dbát na větrání a udržování čistoty v archivních místnostech
- 6) být badatelům ochotným rádcem a pomocníkem
- 7) starat se o archivní knihovnu a pravidelně ji doplňovat

Za tuto náročnou práci byla slíbena mravní i hmotná podpora městské rady a obecního zastupitelstva⁹⁵.

Jan Fiala se instrukcí řídil a snažil se splnit všechny body. Jeho práce byla ovlivněna od roku 1925 i radami od zemského inspektora dr. Václava Vojtíška, jež odborně radil nestátním archivům⁹⁶. Během První republiky přibyly do archivu další písemnosti, zejména města Kaňku, písemnosti cechů, spolků a živnostenských společenstev, jež byly postupně zpracovávány. Byly také založeny sbírky map, plánů, štočků a fotografií⁹⁷.

Spolu s Janem Fialou pracoval v archivu i primář zdejší nemocnice dr. Em. Jäger, který se věnoval rozepisování městské listinné sbírky, memorabiliních a jiných městských knih. K řadě z nich sestavil také rejstříky⁹⁸.

Kutnohorský archiv se v roce 1941 stal jedním z mála městských archivů v Čechách, do kterého byl dosazen absolvent Státní archivní školy Josef Nuhlíček. V roce 1943 byl při městském archivu zřízen depozitář Archivu ministerstva vnitra⁹⁹ s montánními materiály, jejichž správou byl pověřen rovněž Josef Nuhlíček. Do tohoto archivu byly ukládány registratury horního soudu, horního úřadu či horního hejtmanství. Městským archivem byly převzaty v této době také horní a mincovní archiválie, jež měl u sebe Muzejní spolek Vocel¹⁰⁰.

⁹⁵ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence. Vyjádření Emanuela Lemingera k umístění, vybavení, úkolům a funkci archivu. 11.5. 1922, Inv. č. 16, kart. č. 1.

⁹⁶ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.24-25.

⁹⁷ Kolektiv autorů. Státní okresní archiv Kutná Hora. Kutná Hora, 2001, s 5 .

⁹⁸ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.24 - 25.

⁹⁹ Usiloval o to hlavně tehdejší referent dr. Václav Husa, který umístění montánního depozitáře upřednostňoval především tradicí hornictví v Kutné Hoře a uložením písemností starých mincovních a horních úřadů v městském archivu. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.24-25.

¹⁰⁰ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 26.

Během Druhé světové války byly do městského archivu soustřeďovány především písemnosti kutnohorských škol, které Jan Fiala třídil podle provenienčního principu. Začal také budovat archivní knihovnu¹⁰¹.

V roce 1950, když se v krajích zřizovaly krajské archivy, tak se uvažovalo o tom, že Kutná Hora se stane sídlem krajského archivu pro středočeský kraj. Mělo dojít ke spojení krajského archivu s archivem městským, jejichž správu by měl na starost Josef Nuhlíček. K realizaci nedošlo, ale i přesto musel Josef Nuhlíček opustit archiv, neboť už byl jmenován krajským archivářem. Byl přeložen do Prahy¹⁰². V tomto roce byla do působnosti archivu připojena také správa nově zřízené městské Jeneweinovy galerie¹⁰³.

Odchod Josefa Nuhlíčka znamenal značnou ztrátu nejen pro samotný archiv, ale dotkl se i věci úzce souvisejících s archivem. V roce 1951 byla od správy archivu oddělena městská galerie, přestala se vést kronika města a byla zastavena vydavatelská činnost časopisu „*Krásné město*“. Téhož roku byl odstěhován z Kutné Hory i montánní depozitář¹⁰⁴ Archivu ministerstva vnitra¹⁰⁵.

Na místo městského archiváře nastoupil v roce 1952 František Hubert, který se stal správcem archivu a byl zaměstnán pouze jako pomocná síla do roku 1956. V této době archiv zaujímal pět klenutých místností, z toho sloužila jedna místnost jako badatelna, druhá místnost jako pracovna, další tři místnosti sloužily jako skladiště a měly dvě předsíně. Svou velikostí se archiv řadil k největším archivům u nás¹⁰⁶.

Období, kdy působil v městském archivu František Hubert, se vyznačovalo ve státě především řadou ekonomických, společenských a správních změn, jež vytvořily podmínky jak pro novou strukturu archivní organizace, tak i pro nové pojetí archivní práce z hlediska vědeckého a praktického využití archivů. I když se František Hubert snažil držet krok s těmito organizačními změnami a z odbornějším archivní péče, tak se i přesto městský archiv v Kutné Hoře v jeho době moc nerozvíjel, spíše zůstal na úrovni působení předchozího archiváře. Navíc v tomto období došlo ke ztrátám archiválií z horního fondu.

¹⁰¹ Kolektiv autorů. Státní okresní archiv Kutná Hora. Kutná Hora, 2001, s. 5.

¹⁰² VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 27.

¹⁰³ Město nebylo ochotno vyhradit prostory pro nastávající archiv a domnívalo se, že by to nebylo dobré ani pro městský archiv. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 27.

¹⁰⁴ Horní fond zůstal v Kutné Hoře, protože byl majetkem města a ne archivu. VANĚK, Lubomír. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách* středočeského kraje. Kutná Hora, 1969, s. 27.

¹⁰⁵ BISINGEROVÁ, Marie. *Okresní archiv Kutná Hora, 1892 – 1986: Inventář*. Kutná Hora, 1986. Ev. č. 23, s. 4.

¹⁰⁶ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1950 – 1956, Výroční zpráva o činnosti archivu 1952. Inv. 19, kart. 4

Městský archiv jako samostatná instituce působil do roku 1959, kdy byl spojen s archivem okresním.

Vznik okresního archivu

Než se pustím k samotnému založení Okresního archivu v Kutné Hoře, bylo by dobré nastínit situaci, která tomuto založení předcházela. Mezi první snahy řešení archivních otázek po druhé světové válce patří vypracování návrhu na reorganizaci českého archivnictví archivní sekci při Zemském národním výboru v Praze, jež vznikla v ilegalitě při České národní radě. Cílem návrhu bylo vybudování archivní sítě, jež bude vytvořena shodně s veřejnou správou na základě decentralizace. Mezi další cíle patřilo zřízení ústředního archivu v Praze, ponechání zemských archivů s působností pro oblast země, vznik oblastních a krajských archivů pro oblasti menší než země, zlepšení stavu městských archivů či případné vytvoření okresních archivů atd. Hlavním předpokladem bylo zřízení státní archivní rady, jež by byla složena z odborníků a jednotně by řídila a budovala československé archivnictví. Tento návrh byl poté shrnut do devíti hlavních bodů, při čemž poslední bod vytyčoval nutnost spolupráce archivní rady a archivní sekce zemských národních výborů s obory pro muzejnictví, knihovnictví a památkovou péči¹⁰⁷.

Po druhé světové válce se opět do popředí dostávají úvahy o novém archivním zákoně. Již zasedání archivní rady z 2. května 1946 poukazovalo na to, aby byl nejen nově vypracován archivní zákon, ale zároveň uložil užšímu výboru archivní rady, aby na základě memoranda Československé archivní společnosti vypracoval návrh archivního zákona, jež bude sloužit k modernizaci archivnictví. Předpokladem pro úpravu archivnictví byla určitá reorganizace, jež by znamenala decentralizaci archivů a odstranění státní a samosprávné dvoukolejnosti, a to vše v zájmu jednotné státní archivní péče. Za nejvíce úspěšné se v otázce výkonného dozoru a koordinace archivní správy a péče u organizačních složek veřejné správy jevílo ministerstvo vnitra, jež mělo také největší archiv v republice¹⁰⁸.

Iniciativy na úseku zřizování okresních archivů se ujal Zemský národní výbor v Brně, který toto zřizování považoval za naléhavé a účelné, neboť vycházel z vlastních zkušeností. Okresními archiváři se měli stát především profesori a odborní učitelé dějepisu. Zemský národní výbor v Brně také připravil instrukci pro zřízení a následnou činnost okresního

¹⁰⁷ ŠAMBERGER, Zdeněk. *Studie k dějinám československého archivnictví*. Praha, 2005, s. 107 – 109.

¹⁰⁸ *Tamtéž*, s. 114 – 115.

archivu. Okresní archivy měly být zřizovány pod správou Okresních národních výborů. Své návrhy zaslal Zemský národní výbor ministerstvu vnitra a ministerstvu školství. Archiv ministerstva vnitra v podstatě se vším souhlasil a doporučil, aby okresní archivy byly zřizovány u těch okresních národních výborů, kde bude zajištěna řádná archivní péče. To znamenalo, že byly okresní archivy zřizovány při řádně vedených městských archivech a zejména v sídlech příštích krajských národních výborů. Na druhé straně ale kladlo ministerstvo vnitra důraz na to, že nesměly být provedeny definitivní organizační úpravy do doby než vyjde archivní zákon. Okresní archivy se měly zaměřit především na záchranu archivního materiálu a jeho evidenci. V počáteční fázi se okresní archivy zřizovaly zejména na Moravě a k rozšíření na celé území republiky došlo v letech 1949 – 1952. Okresy byly zavedeny ale až vyhláškou v roce 1954¹⁰⁹.

V roce 1952 byl v Kutné Hoře vedle městského archivu zřízen také okresní archiv. V čele obou archivů měl stát jeden archivář, většinou ten, co měl na starost archiv městský. Kutná Hora se však stala výjimkou, protože současný archivář, František Hubert, toto místo odmítl jednak kvůli pokročilému věku, ale také pro nedostatek zkušeností. Tudíž byl ustanoven pro okresní archiv jiný archivář a archiv byl tak veden samostatně. Okresním archivářem se stal Rudolf Toužimský¹¹⁰.

Rudolf Toužimský¹¹¹ působil v okresním archivu od roku 1952 do roku 1954, ale jeho práce nebyla příliš prospěšná, neboť při skartacích byly ve velkém množství porušeny registraturní celky některých obcí a škol¹¹².

V roce 1954 nastoupil na místo okresního archiváře bývalý soudní úředník Josef Žák, který zařídil nové prostory pro archiv. Ten byl umístěn do bývalé Bartolomějské kaple, jež byla součástí bývalého nadačního domu. Do okresního archivu byly postupně převzaty registratury z bývalého kutnohorského okresního úřadu a okresního zastupitelstva, potom také písemnosti z okresních obcí a škol, a v neposlední řadě i samotné archivy z okresu. Jednalo se zejména o archivy z Uhlířských Janovic, Kácova, Nových Dvorů, Ratají nad Sázavou a v Sázavě¹¹³.

¹⁰⁹ ŠAMBERGER, Zdeněk. *Studie k dějinám československého archivnictví*. Praha, 2005, s. 115 – 116.

¹¹⁰ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 28.

¹¹¹ Dopis okresního archiváře Rudolfa Toužimského Františku Hubertovi se sdělením, že se ujímá funkce v příloze bakalářské práce.

¹¹² VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 28.

¹¹³ Kolektiv autorů. *Státní okresní archiv Kutná Hora*. Kutná Hora, 2001, s. 6.

Spojení městského a okresního archivu

Od roku 1954 se Městský národní výbor v Kutné Hoře snažil dosáhnout řádné systematizace místa městského archiváře. Byl si vědom toho, že bylo zapotřebí na jeho místo dosadit kvalifikovanou osobu. Touto osobou se stal Lubomír Vaněk, jež vystudoval státní archivní školu a měl odborné zkušenosti s prací s archiváliemi, neboť již působil jako okresní archivář v Mostě¹¹⁴.

Začalo se uvažovat o spojení obou archivů z hlediska správního. Počátečním krokem bylo to, když nastoupil do okresního archivu Rudolf Vlk, který neměl takové vzdělání jako Lubomír Vaněk. V této souvislosti byl městský archiv určen dohledem nad archivem okresním. Byl tu ale stále problém v tom, že oba archiváři spadali služebně pod někoho jiného. Městský archivář podléhal městskému národnímu výboru a okresní archivář odboru vnitřních věcí okresního národního výboru¹¹⁵. Ke sloučení obou archivů došlo 1.1. 1959, kdy oba spadaly pod správu Okresního národního výboru v Kutné Hoře – odbor vnitřních věcí. Zaměstnáno zde bylo 2,5 pracovníka. Tento stav trval do správní organizace, která byla provedena v polovině roku 1960¹¹⁶.

Vznik (státního) okresního archivu Kutná Hora

Okresní archiv vznikl 1. července 1960 s územní působností pro nově vzniklý okres. Po stránce hospodářsko administrativní spadal pod odbor vnitřních věcí okresního národního výboru, ale po stránce odborné byl podřízen archivnímu oddělení krajské správy ministerstva vnitra..

Centrála archivu zůstala ve Vlašském dvoře, v sídle bývalého městského archivu, kde došlo k rozšíření prostor. V Bartolomějské kapli zůstal zachován depozitář bývalého okresního archivu.

Okresní archiv v Kutné Hoře byl v polovině roku 1960 po reorganizaci veřejné správy spojen s Okresním archivem v Čáslavi. Čáslavský archiv byl umístěn na čáslavské radnici a

¹¹⁴ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 28.

¹¹⁵ BISINGEROVÁ, Marie. *Okresní archiv Kutná Hora, 1892 – 1986: Inventář*. Kutná Hora, 1986. Ev. č. 23, s. 4 – 5.

¹¹⁶ *Tamtéž* s. 5.

také získal dvě místnosti v budově kutnohorského arciděkanství na dobu deseti let zdarma. Co se týká personálního stavu, tak se zvýšil počet na 3,5 pracovníka v čele s Lubomírem Vaňkem¹¹⁷.

V tomto období bylo dokončena přejímání písemností z obcí, škol a římskokatolických farních úřadů v okrese, které byly současně zpracovávány. Ze Státního oblastního archivu v Zámrsku byly vráceny písemnosti Okresního soudu a Okresního úřadu v Čáslavi a ze Státního oblastního archivu v Praze byly vráceny písemnosti Okresního soudu v Kutné Hoře a v Uhlířských Janovicích. Také se začala katalogizovat knihovna archivu¹¹⁸.

Od poloviny 60. let se systematicky prováděla archivní prevence spolu s skartačním řízením. Začala se shromažďovat soudobá dokumentace jako jsou fotografie či plakáty¹¹⁹. Pracovalo se na sepsání průvodce po fondech a sbírkách archivu a také vyšlo první číslo „*Příspěvků k dějinám Kutné Hory*“, jež zahájila publikační činnost archivu. Došlo také ke značnému nárůstu badatelů¹²⁰.

¹¹⁷ ¹¹⁷ BISINGEROVÁ, Marie. *Okresní archiv Kutná Hora, 1892 – 1986: Inventář*. Kutná Hora, 1986. Ev. č. 23, s. 7.

¹¹⁸ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 33.

¹¹⁹ BISINGEROVÁ, Marie. *Okresní archiv Kutná Hora, 1892 – 1986: Inventář*. Kutná Hora, 1986. Ev. č. 23, s. 9.

¹²⁰ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 33-34.

Badatelská agenda archivu

Mezi badatele lze bez pochyby zařadit i samotné archiváře, kteří působili v archivu. Včetně svých pracovních povinností se řada z nich věnovala studiu a následné publikaci z archivních materiálů. Připomeňme si například Petra Miloslava Veselského, jež byl velmi publikačně činný. Věnoval se zejména historii Kutné Hory, napsal několik článků a v roce 1867 vyšla jeho první kniha s názvem Královské horní město Kutná Hora. Otakara Hejnice, který psal jednak uměnovědné knihy jako je Hrádek nad Vrchlicí čili Páchem, nebo knihy ryze archivní jako je Listář k dějinám školství kutnohorského 1905¹²¹.

Badatelská činnost stoupla především ve dvacátých letech 20. století, kdy se převážně studovala regionálně historická témata. Těmto tématům se věnoval kupříkladu Emanuel Leminger, Otakar Leminger či Em. Jager. Dalším zdrojem studia se v souvislosti s geologií Kutné Hory začaly studovat archiválie z horního fondu. V neposlední řadě byl archiv vyhledáván i pro zájem o genealogii. V letech 1924 – 1940 ho navštěvovali také významní vědečtí pracovníci z Prahy, jako byl Chytil nebo Wirth¹²². Jejich impulzem pro příjezd do Kutné Hory bylo objevení fresky z doby vlády rodu Jagellonců, jež byla odkryta při opravě chrámu sv. Barbory¹²³.

Vlive stoupající badatelské návštěvnosti musel archiv přikročit k částečně úpravě prostor a vytvořit alespoň provizorní badatelnu. Návštěvnost stoupla pod vlivem univerzitního profesora Václava Husy, neboť posluchači z jeho seminářů docházeli pravidelně kvůli studiu předepsaných témat do archivu. Zpracovávali témata týkající se dějin dolování a mincovnictví, ale i ekonomicko – společenských poměrů ve středověké Kutné Hoře. Mezi publikačně činné studenty patřila například Jarmila Houdková- Hásková, Eduard Šimek a Zdeněk Jelínek. Z jejich činnosti vznikly jak vysokoškolské práce tak i množství článků publikovaných v časopisech a sbornících¹²⁴.

V roce 1958 vyšla jedna z nejlépe vypracovaných studií s názvem *Právní život v husitské Kutné Hoře*, která se zabývá staršími dějinami několikrát již jmenované Kutné Hory. Jejím autorem je právní historik Jiří Kejř, jež pro napsání studie využil nejstarší trhovou

¹²¹ Kolektiv autorů. *Státní okresní archiv Kutná Hora*. Kutná Hora, 2001, s. 18 .

¹²² VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 26.

¹²³ Kolektiv autorů. *Státní okresní archiv Kutná Hora*. Kutná Hora, 2001, s. 18 .

¹²⁴ *Tamtéž*, s. 23.

knihu *Liber hereditatum antiquus*¹²⁵. Počátkem šedesátých let se pohybovalo návštěvnost v archivu okolo 30 – 50 badatelů ročně.

O stoupajícím významu kutnohorského archivu svědčí také řada dopisů s žádostí o vypůjčení některých písemností či fotografií, nebo dohledání konkrétních informací z archiválií jak ze strany vědeckých a školských institucí tak ze strany soukromých osob. O zapůjčení archiválie či fotografií žádal dopisem například Okresní archiv v Příbrami, Ústav práva československé akademie věd, Katedra československých dějin a archivního studia, Krajské muzeum v Plzni a ze soukromých osob Melanie Němcová – Zvěřinová nebo redaktor Karel Vyšín¹²⁶.

Knihovna archivu

Knihovna městského archivu má své počátky v polovině dvacátých let 20. století. Její založení je spjato s tehdejšími archivářem Janem Fialou. V této době se jednalo o příruční knihovnu a nacházelo se v ní jen málo výtisků, které sem byly dodávány nesystematicky.

V roce 1924 jednala archivní komise o nákupu knih do příruční knihovny, ve které chyběla řada publikací o Kutné Hoře a okolí. Nákup byl schválen, tudíž do knihovny přibyla kupříkladu kniha Augusta Sedláčka *Hrady a zámky díl XII. – Čáslavsko*, kniha s názvem *Kutnohorské pověsti* od Ptáčka nebo také od Petra Miloslava Veselského *Staré paměti kutnohorské a Pánové Dačičtí z Heslova*. Nemalý počet knih získala knihovna darem, především od Archeologického sboru Vocel či Ministerstva školství a národní osvěty. Téhož roku daroval knihovně opět Archeologický sbor Vocel řadu historických spisů, duplikáty, k nimž musel archiv doplnit soupis památek¹²⁷.

Roku 1926 darovalo Ministerstvo školství a národní osvěty několik knih, mezi něž patří kupříkladu od J. Kabelka *Slovenská čítanka*, od J. Pilňáčka *Dějiny městyse Černé Hory, Staromoravští radové* či od A. Šlechty *Český průmyslník Bedřich Šlechta*. Začal se také odebírat časopis archivní školy a řadu publikací darovala knihovně i městská rada. V roce 1928 bylo v knihovně uloženo kolem 323 výtisků a v roce 1931 už přes 420 výtisků¹²⁸.

¹²⁵ Kolektiv autorů. *Státní okresní archiv Kutná Hora*. Kutná Hora, 2001, s. 23 – 24.

¹²⁶ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Využívání archivních fondů, sbírek a knihovny (badatelské dotazy, studium ze semináře prof. Husy, výpůjčky). 1956 – 1958, Inv. č. 21, sign. 2, kart. 5.

¹²⁷ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Kniha protokolů o schůzích odboru knihovního a archiválního 1919-1938, inv.č. 1, Kn.č.1.

¹²⁸ *Tamtéž*.

K systematickému doplňování archivní knihovny došlo od roku 1941. Knihy byly do knihovny dodávány jednak koupí z antikvariátů nebo výměnou s určitými vědeckými institucemi. Jednalo se o základní historickou literaturu vztahující se k pomocným vědám historickým, k dějinám umění, ke správním dějinám či k dějinám hornictví a mincovnictví. V této době byly zakoupeny i nejvýznamnější edice. Dále předal městský úřad knihovně zákoníky a správní i statistické příručky, a byla každoročně doplňována o běžně vydávanou historickou a podobnou literaturu. Od roku 1942 došlo i k její částečné katalogizaci¹²⁹.

V roce 1952 bylo uloženo v archivní knihovně 2657 výtisků¹³⁰. K přerušení pravidelných dodávek knih došlo v letech 1952 – 1956, kdy archiváři tak nedbali na jejím doplňování nejspíše z důvodu nedostatečných zkušeností. Změna nastala v polovině roku 1956, kdy do archivu nastoupil Lubomír Vaněk. Od této doby přijímala archivní knihovna téměř veškerou dostupnou knižní produkci, jež se týkala historie, politiky, práva a dalších mnohých odvětví¹³¹.

V roce 1960, kdy byl spojen Okresní a Městský archiv v Kutné Hoře s bývalým čáslavským archivem, došlo i ke spojení knihoven. Knihovna čáslavského archivu měla ale charakter příruční knihovny, tudíž obsahovala základní edice a literaturu. Její vznik je spjat s dr. Františkem Škrdlem¹³², který ji budoval od roku 1930. Významná byla hlavně pro obsah cenných sbírek čáslavského a regionálního tisku¹³³.

Archivní knihovna slouží především k potřebám archivu, archivářů a badatelů. Knihy se mohou vypůjčovat pouze prezenčně a jsou rozděleny do několika oborů.

Archeologický a muzejní sbor Vocel

Zejména druhá polovina 19. století se vyznačovala zakládáním různých spolků, což bylo spojeno především s rozvojem kulturního života obyvatel a se změnou pojetí archivních

¹²⁹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 324.

¹³⁰ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1950 – 1956, Výroční zpráva o činnosti archivu 1952. Inv. 19, kart. 4.

¹³¹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 324.

¹³² Dr. František Škrdla byl mj. správcem čáslavského muzea a řadu odborných knih ukládal do muzejní knihovny. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 324.

¹³³ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 324.

prací a využití archivního materiálu, kdy se již archiválie nevyhledávaly jen pro úřední potřeby, ale započala se studovat regionálně vlastivědná témata.

Propojení městského archivu s Archeologickým a muzejního sborem Vocel lze vidět např. za působení Jana Fialy, který byl nejen městským archivářem, ale zároveň i funkcionářem Archeologického a muzejního sboru Vocel. Jeho práce byla významná především tím, že publikoval řadu historických článků do časopisu „*Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*“, jež vydával už několikrát zmíněný Archeologický a muzejní sbor Vocel a jehož spoluredaktorem se stal Jan Fiala. Spolupráce mezi archivem a archeologickým a muzejním sborem byla i na úseku tvorby výstav. Archiv byl hlavním zdrojem vzniku výstav, neboť poskytoval písemné podklady o historii Kutné Hory a záležitostí s ní spojených. Často musel i Archeologický a muzejní sbor Vocel spolupracovat s kronikáři pro své potřeby, a často jimi byli právě kutnohorští archiváři. Byl jedním z předních dárců knihovny archivu a zachránil řadu významných písemností. Jeho práce spočívala především v opravách historických památek Kutné Hory a k vytváření význačných muzejní sbírek. Proto by bylo dobré zmínit alespoň stručnou historii tohoto archeologického a muzejního sboru.

Stručný vývoj

Archeologický sbor Vocel vznikl v roce 1877, kdy české místodržitelství v Praze schválilo jejich stanovy. Pojmenován byl po významném kutnohorském rodákovi Janu Erazimu Vocelovi, jež byl zakladatelem české archeologie a dějin umění. Stal se prvním profesorem archeologie na tehdejší pražské Karlo – Ferdinandově univerzitě, otevřel první muzejní expozici české archeologie a založil první archeologický časopis¹³⁴.

Hlavním úkolem Archeologického sboru byla péče o historicky a umělecky cenné dokumenty a památky minulosti v kutnohorském regionu. V počáteční fázi se sbírky tvořily spíše z darů, protože sbor nebyl zatím schopen písemné dokumenty či předměty vykupovat. Mezi jeden z jeho úspěchů jistě patří záchrana části písemností z horního archivu, především se jedná o verková registra, nejdůležitější účty kutnohorské mincovny¹³⁵.

Archeologický sbor Vocel se podílel na opravách a stavebních úpravách historických památek a zachránil řadu z nich před likvidací. Za jeho působení došlo k opravě například

¹³⁴ SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel*. Praha, 1981, s. 29 – 160.

¹³⁵ HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. *České muzeum stříbra v Kutné Hoře*. In *Středočeský sborník historický*, č. 34, Praha, 2008, s. 307 – 323. ISBN 978-80-867722-36-3, ISSN 0585-4172

chrámu sv. Barbory, Vlašského dvora nebo také Kamenné kašny. Prvním správcem sbírek se stal Jan Josef Řehák, jež rozdělil předměty do několika základních sbírkových fondů. Na jeho práci navázal Emanuel Leminger, který se snažil popsat, sepsat a utřídit všechny sbírkové předměty, aby mohly být zpřístupněny veřejnosti. V jejich režii se konalo několik výstav kupříkladu výstava starožitností v roce 1883 či národopisná výstava v roce 1894, která měla být takovou malou generálkou na Národopisnou výstavu československou v Praze. V roce 1898 se stal spoluorganizátorem II. sjezdu českých archeologů a muzejních spolků konaného v Kutné Hoře, ve spolupráci s muzejním spolkem Včela Čáslavská¹³⁶.

Členové Archeologického sboru Vocel byly i publikačně činné. Z jejich badatelské činnosti vzešlo několik článků a studií uveřejňovaných zejména v *Příspěvcích k dějinám vzdělanosti české*, vydaly řadu knih o dějinách Kutné Hory a v neposlední řadě se věnovali i ediční činnosti¹³⁷.

Po vzniku Československé republiky patřil Archeologický sbor Vocel k nejbohatším a k nejvýznamnějším muzeím ve státě, ale začaly se projevovat jeho finanční problémy spojené s nedostatkem místa pro uložení sbírek. Bylo zde navrhováno řešení, aby muzeum přešlo pod správu obce a nebylo už soukromou společností. Měla se tak zlepšit finanční situace muzea, neboť by bylo od této chvíle finančně podporováno jak od města tak od ministerstva. K tomuto řešení ale došlo až po druhé světové válce¹³⁸.

Nové prostory byly přislíbeny v roce 1928, kdy mělo být na Hrádku zřízeno muzeum. K tomu došlo až v roce 1938, ale posléze se musely všechny přestěhované věci opět vrátit do Kamenného domu, neboť Hrádek byl zabrán četnictvem a následně zde bylo zřízen Ústav sociálního zdravotnictví¹³⁹.

V době okupace Československa chtěli německé úřady odvést velké množství sbírkových předmětů za hranice, ale tomu se snažil zabránit tehdejší správce muzea Josef Tomášek, který schovával seznamy a samotné předměty. Posléze byl deportován do koncentračního tábora, kde zemřel. V jeho práci pokračoval Jaroslav Červený, ukrýval předměty ve sklepech, na půdách soukromých domů a některé i zakopával. V roce 1944 bylo muzeum uzavřeno¹⁴⁰.

K znovuotevření muzea došlo v roce 1946 a jejím správcem zůstal Jaroslav Červený. Po únoru 1948 byla ukončena působnost všech soukromých spolků, tedy i konec správy

¹³⁶ HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. *České muzeum stříbra v Kutné Hoře*. In *Středočeský sborník historický*, č. 34, Praha, 2008, s. 307 – 323. ISBN 978-80-867722-36-3, ISSN 0585-4172

¹³⁷ *Tamtéž*.

¹³⁸ *Tamtéž*.

¹³⁹ *Tamtéž*.

¹⁴⁰ *Tamtéž*.

sbírek Archeologickým sborem Vocel. Nově vzniklé muzeum zřizované Městským národním výborem Kutná Hora si uchovalo název Muzeum Archeologického sboru Vocel pouze do roku 1955. Sbor Vocel fungoval dále jako zájmové sdružení ve spolupráci s městským muzeem asi do šedesátých let 20. století¹⁴¹.

Stavebně – technické úpravy archivu

Zpočátku byla pro městskou registraturu a archiv vyčleněna jen jedna místnost a nedbalo se na ukládání archiválií ani na vytvoření podmínek pro ně vhodných. Postupem času ale písemná agenda narůstala a s příchodem odborníků se začala situace měnit. Nejdříve se vyhranily pro archiválie vhodnější místnosti a pak se teprve začalo zvažovat, co by bylo pro ně nejlepší. Archiváři se zpočátku neměli ani podle čeho řídit, takže je nelze obviňovat z neznalosti.

Byly zde určité snahy od osob, které v archivu pracovali, ale to se týkalo spíše instrukcí k ukládání a zpracování archiválií. Změna byla spojena až se snahami státu, který chtěl vydat zákon o archivnictví, což se bohužel nestalo, nýbrž i tak to mělo dobrý vliv pro kutnohorský archiv. V roce 1922 napsal Emanuel Leminger služební instrukci pro nastupujícího archiváře v Kutné Hoře, ve které se mj. radilo jak upravit archivní místnosti.

Od dvacátých let 20. století docházelo k postupným stavebním úpravám v archivu. Bylo zavedeno vedle plynové osvětlení také osvětlení elektrické, za finanční podpory městské rady byly zhotoveny archivní skříně a archivní kartony. V roce 1947 bylo zavedeno v celém archivu ústřední topení a s narůstající písemnou agendou se rozšiřovaly i skladištní prostory v archivu¹⁴². V zápise Místního národního výboru v Kutné Hoře z roku 1951 je archiv popsán takto : *„Městský a báňský archiv je toho času umístěn v severním křídle Vlašského v pěti místnostech v přízemí. Vstupní místnost ve věži vedle vchodu má strop dřevěný, ostatní místnosti jsou klenuté. Ve všech místnostech je zavedeno ústřední topení a elektrické osvětlení s centrálním vypínačem v předsíni. Ústřední topení, zavedené v roce 1947, je v naprostém pořádku. Rovněž všechna osvětlovací tělesa jsou osazena žárovkami, jež svítí. Reservních žárovek není. V předsíni a badatelně je zavedena tekoucí voda, odpad v předsíni i umyvadlo*

¹⁴¹ HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. *České muzeum stříbra v Kutné Hoře*. In Středočeský sborník historický, č. 34, Praha, 2008, s. 307 – 323. ISBN 978-80-867722-36-3, ISSN 0585-4172

¹⁴² VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 24 -27.

v badatelně jsou v pořádku. Telefonní přístroj kl. 28, zapojený na ústřednu MNV, je rovněž v pořádku“. Zázpis také zachycuje vybavení badatelny a pracovny : „, V badatelně a v pracovně archiváře je na parketové podlaze po jednom starém koberci, badatelka je vyzdobena 4 zasklenými fotografiemi, dřevorytem R. Landra, geologickou mapou prof. Dr. Koutka, starým zrcadlem z kláštera voršilek a deponátem Spolku rodáků a přátel Kutné Hory, kolorovanou fotografií kutnohorského znaku, zhotovenou roku 1949 sourozenci Chalupníčkovými. V pracovně jsou čtyři sádrové plastiky a dále 3 obrazy z konfiskátů¹⁴³“.

V roce 1956 se nacházelo v depozitáři osm regálů archiválií, z toho čtyři velké a čtyři jednoduché. Pro další rok bylo naplánováno vytvořit v archivu další dva velké regály pro archivní materiál. Do archivu bylo dodáno 150 kusů archivních krabic, což znamenalo, že nyní bylo v archivu k dispozici 300 kusů těchto krabic. Co se týká zabezpečení, tak do depozitáře vedly dvoje dveře, ke kterým byly objednány visací zámky. V blízkosti skladu byl umístěn pro případné nebezpečí hasicí přístroj a bylo dostatečně větráno. Následujícího roku byla zařízena hlavní účastnická telefonní stanice¹⁴⁴.

Do roku 1960 byly provedeny úpravy v technickém vybavení archivu, zejména úpravy kanceláří a depozitářů¹⁴⁵.

¹⁴³ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence. 1950 – 1956. Zázpis předávání a přebírání archivu, 1. 12. 1951. Inv. 19, kart. 4.

¹⁴⁴ Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Plány a práce. 1954 – 1956. Inv. č. 26, kart. č. 6.

¹⁴⁵ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 29.

Osoby působící v archivu

V kutnohorském archivu se od jeho vzniku vystřídala řada významných osob, jež měla velký vliv na jeho postupný vývoj. V této části mé bakalářské práce jsou zachyceny životopisy těch, kteří se nějakým způsobem podíleli na utváření archivu, na zpracování archiválií zde uložených, a na jeho postupném zařazení mezi nejvýznamnější archivy v České republice. Životopisy jsou řazeny systematicky podle let, jež strávili tyto významné osoby v archivu.

Petr Miloslav Veselský

Petr Miloslav Veselský se narodil 1.července 1810 v Novém Kníně na Příbramsku. Jeho otec Václav pracoval jako krejčí, později se stal venkovským kupcem. Jeho matka Ludmila se starala o rodinu. Petr Miloslav Veselský byl nejstarším z 12 dětí. Od deseti let se na přání otce učil německy¹⁴⁶.

V letech 1821-1824 studoval na hlavní piaristické škole v Praze na Novém Městě¹⁴⁷, kde získal hudební vzdělání. V roce 1824 se vrátil zpět domů, protože mu zemřel otec a musel pomáhat matce, která na tom nebyla zdravotně dobře¹⁴⁸.

Začal také vypomáhat z výukou malých žáků jako praktikant, ale chtěl být více vzdělán a působit jako učitel. V letech 1826-1827 absolvoval učitelskou přípravku u Svatého Jindřicha v Praze, kde získal učitelskou aprobaci. Jako učitel působil v Ledči nad Sázavou, dále pak ve Světlé nad Sázavou, v ústavu pro hluchoněmé v Praze. V Praze se dostal do okruhu obrozenců a začal psát vlastenecké povídky. V letech 1837-38 absolvoval školu pro varhaníky¹⁴⁹.

V roce 1841 odešel do Kutné Hory, kde získal místo ředitele chrámové služby¹⁵⁰ v kostele sv. Jakuba. Zde se seznámil s Josefem Jaromírem Štětškou, se kterým se pravidelně účastnil schůzek se vzdělanci v hostinci u Ptačovských a za jejich podpory zřídil v Kutné Hoře ochotnické divadlo, pro které přeložil několik divadelních her, a to např. *Manžel mé manželky*, veselohra „*Zahanbená žárlivost*“ nebo také činohra „*Účetní rada a jeho dcery*“. O

¹⁴⁶ Státní okresní archiv Kutná Hora. Veselský Petr Miloslav. Životopisný materiál, Vlastní životopis, 1877-1880, inv.č. 1, kart. 1

¹⁴⁷ *Tamtéž.*

¹⁴⁸ *Tamtéž.*

¹⁴⁹ *Tamtéž.*

¹⁵⁰ tzv. regenschori

divadelní působení ochotníků vydal i v roce 1866 stručný přehled pod názvem *Dějepis ochotnického divadla v Hoře Kutné*¹⁵¹.

V roce 1840 měl zjistit pro pražskou vlasteneckou společnost, zda-li nemá Jan Guttenberg kořeny v Kutné Hoře. Kvůli této informaci musel navštívit archiv, ale nezjistil žádnou spojitost mezi Guttenbergem a Kutnou Horou¹⁵².

V roce 1845 byl jmenován městským archivářem. Obdržel dekret od magistrátu, který ho opravňoval ke vstupu do archivu a k jeho uspořádání. Za úkol měl pokračovat v rovnání a zpracování písemností města¹⁵³.

K práci archiváře se však dostal náhodou. Byl požádán šepmistrem Ignácem Tragerem z Koniginergů, aby mu předčítal z českých spisů a z muzejních časopisů, kde Palacký uveřejňoval výňatky z Dačického Pamětí. Ignác Trager z Koniginbergů zjišťoval, zda-li umí Veselský číst i ze starých rukopisů. Proto ho nechal přečíst privilegium krále Vladislava a některé pasáže z gruntovních knih z 16.století. Prokázal velikou schopnost a zdatnost, a proto byl požádán o uspořádání archivu. Ve svém životopise to uvádí takto: „*Tehdejší přednosta magistratu kutnohorského Ignác Trager z Koniginberků znaje moji zálibu v literatuře české, vyzval mne, zdaž bych archiv městský starý spořádati, a na listiny ty řádný seznam sestaviti si troufal.- Jelikož jsem doufal dopátrati se mnoho dějepisného jak městu tak vlasti, uvázal jsem se v přetěžký úkol ten, a započal tedy přebíratí rozházených na hromadu naházených spisů list za listem*¹⁵⁴.“

Archiv se v této době nacházel v prostoru soudní separace. Byl zaplněn odspoda nahoru knihami a listinami, bez uspořádání a chaoticky. Veselský se úkolu ujal s velkou pečlivostí a archiv začal mít charakter badatelského pracoviště¹⁵⁵. Při rovnání jednotlivých archiválií pořizoval výpisky a pečlivě je studoval. Tyto výpisky se staly podkladem pro napsání spisů o historii Kutné Hory. Psal články do *Květů*, *Včely*, *Lumíru*, *Hlasu*, *Koruny*, *Národních Listů*. Zpracoval hesla „*Kutná Hora*“ a „*Kaňk*“ do *Riegerova naučného slovníku*¹⁵⁶.

¹⁵¹ Státní okresní archiv Kutná Hora. Veselský Petr Miloslav, Životopisný materiál, Vlastní životopis, 1877-1880, inv.č. 1, kart. 1.

¹⁵² Státní okresní archiv Kutná Hora, Ilustrační materiál o původci fondu, inv.č. 134, kart. 5, Jaroslav Červený, P.M. Veselský-probuzenecký historik města Kutné Hory (strojopisný koncept), 1935.

¹⁵³ Státní okresní archiv Kutná Hora. Veselský Petr Miloslav, Životopisný materiál, Vlastní životopis, 1877-1880, inv.č. 1, kart. 1.

¹⁵⁴ *Tamtéž*.

¹⁵⁵ do této doby sloužil pouze k potřebám magistrátu jako spisovenská evidence. Státní okresní archiv Kutná Hora. Veselský Petr Miloslav, Životopisný materiál, Vlastní životopis, 1877-1880, inv.č. 1, kart. 1.

¹⁵⁶ Státní okresní archiv Kutná Hora, Ilustrační materiál o původci fondu, inv.č. 134, kart. 5, Jaroslav Červený, P.M. Veselský-probuzenecký historik města Kutné Hory (strojopisný koncept), 1935.

V roce 1848 skončil pořádací práci v archivu, neboť archiv spadal pod oddělení státní a obecní správy, a odvolal Veselského z této pozice. Veselský docházel do archivu dále, ale pouze jako badatel¹⁵⁷.

V roce 1875 dostal nabídku od kutnohorského purkmistra Jana Breuera uspořádat Horní archiv, který nebyl v dobrém stavu. Veselský nabídku přijal a výsledkem bylo sepsání seznamu všech dostupných archiválií. Za nedlouho musel opustit archiv ze zdravotních důvodů, neboť téměř oslepl. Umírá 8. července 1889. Ještě za života mu bylo slavnostně uděleno městské právo města Kutné Hory¹⁵⁸.

Otakar Hejnic popsal význam Veselského takto:

„Přes rozmanité výtky Veselskému činěné lze prohlásiti, že působení jeho v oboru bylo celkem chválihodné. Bez něho by byly listiny snad trouchnivěly dále, byly by se ocitaly v obchodech kupců a hokynářů přesto, že se policejním nařízením zakazovalo, aby potraviny do jiného než čistého papíru nebyly zabalovány¹⁵⁹.“

Otakar Hejnic

Narodil se 29. května 1851 v Praze. V letech 1863-1871 navštěvoval reálku a poté začal studovat na Českém vysokém učení technickém. Měl pracovat jako inženýr, ale vzhledem ke svému zdravotnímu stavu se stal učitelem. Měl trvalou chorobu páteře¹⁶⁰.

Působil nejdříve jako asistent na reálce v Praze na Novém Městě a nějaký čas byl také vychovatelem v rodině Jana Thun-Hohensteina v Cholticích. Pracoval na reálkách v Chrudimi, Jičíně a Táboře. V roce 1875 získal aprobaci pro výuku matematiky a deskriptivní geometrie a za dva roky poté byl jmenován profesorem a získal tzv. definitivu¹⁶¹. V Táboře spolupracoval s českými historiky, především s Augustem Sedláčkem a Martinem Kolářem. Po té se začal orientovat na historii. V roce 1891 přechází na reálku do Kutné Hory a stává se městským archivářem. Toto místo získal na popud historika a zemského archiváře

¹⁵⁷ vyhledával listiny i pro Palackého. Státní okresní archiv Kutná Hora. Veselský Petr Miloslav, Životopisný materiál, Vlastní životopis, 1877-1880, inv.č. 1, kart. 1.

¹⁵⁸ Státní okresní archiv Kutná Hora, Ilustrační materiál o původci fondu, inv.č. 134, kart. 5, Jaroslav Červený, P.M. Veselský-probuzenecký historik města Kutné Hory (strojopisný koncept), 1935.

¹⁵⁹ HEJNIC, Otakar. Archiv kutnohorský, Praha, 1918, s. 44.

¹⁶⁰ BISINGEROVÁ, Marie. *Otakar Hejnic, 1921-1925 : Inventář*. Kutná Hora, 2007. č. listu NAD 1551, s. 1.

¹⁶¹ trvalé potvrzení v zaměstnaneckém poměru ve státní službě

Vojtěcha Nováčka, který v této době pořizoval v archivu přepisy pro zemský archiv. Archiv spravuje v letech 1892-1924¹⁶².

Byl pro archiv zcela jistě přínosem, neboť nově zpracovával knihy a listinný materiál města Kutné Hory a také zpracoval knihy horního a mincovního fondu¹⁶³. Změna se týkala hlavně organizační struktury archivu. Za jeho působení byl archiv přemístěn, a to do budovy Vlašského dvora, který byl právě po rekonstrukci. Zde byly pro archiválie vyhrazeny 3 místnosti¹⁶⁴.

Zabýval se především aktovou sbírkou města Kutné Hory, která byla do této doby uspořádána chronologicky. Jeho práce spočívala hlavně v tom, že zpracoval ve čtyřech registářích tuto aktovou sbírku od roku 1601 do roku 1830¹⁶⁵. V aktové sbírce města Kutné Hory zavedl věcné skupiny, jako například listy panovníků, korespondenci zasílanou do Kutné Hory státními úřady či záležitosti měšťanů. Podrobně popsal knihy města Kutné Hory a také knihy Horního a mincovního fondu. Tyto knihy byly seřazené podle lokačních možností¹⁶⁶.

Mezi jeho nejvýznamnější dílo patří bezpochyby vydání knihy s názvem Archiv kutnohorský, která měla zpřístupnit evidované archiválie tiskem. Jedná se pouze o první díl, který se zabývá dějinami archivu a práci významných archivářů v něm. Vlastní popisy archivních fondů zůstaly v rukopise¹⁶⁷. Co se týká jeho publikační činnosti, tak musím určitě zmínit řadu odborných statí zabývajících se hlavně významnými historickými památkami Kutné Hory jako byla např. stať s názvem „Chrám sv. Jana Nepomuckého“ či „Kamenný dům“. Tyto statě byly vycházely ve výročních zprávách reálky. Vydal také „Listář k dějinám školství kutnohorského“ a v roce 1911 vyšla jeho monografie „*Petr Brandl*“¹⁶⁸.

Za práci archiváře byl jmenován čestným občanem města Kutné Hory. Jeho zdravotní stav se ale neustále zhoršoval. Zemřel 11. září 1926 v Praze¹⁶⁹.

¹⁶² VANĚK, Lubomír. *Otakar Hejnic 1851-1925*. In Krásné město, 1971, č. 2, s. 32.

¹⁶³ BISINGEROVÁ, Marie. *Otakar Hejnic, 1921-1925 : Inventář*. Kutná Hora, 2007. č. listu NAD 1551, s. 1.

¹⁶⁴ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 24.

¹⁶⁵ VANĚK, Lubomír. *Otakar Hejnic 1851-1925*. In Krásné město, 1971, č. 2, s. 32.

¹⁶⁶ BISINGEROVÁ, Marie. *Otakar Hejnic, 1921-1925 : Inventář*. Kutná Hora, 2007. č. listu NAD 1551, s. 1.

¹⁶⁷ VANĚK, Lubomír. *Otakar Hejnic 1851-1925*. In Krásné město, 1971, č. 2, s. 32.

¹⁶⁸ POSPÍCHALOVÁ, Helena. *Gymnaziální profesor, historik a archivář Otakar Hejnic*. In Kutnohorský deník, 14.2.2007, č. 38, s. 14.

¹⁶⁹ BISINGEROVÁ, Marie. *Otakar Hejnic, 1921-1925 : Inventář*. Kutná Hora, 2007. č. listu NAD 1551, č. AP 135, s. 1.

Emanuel Leminger

Narodil se 26.12. 1846 v Nedvězí u Nevehlova v rodině hospodářského správce metropolitní svatovítské kapituly. Po základní škole byl poslán na studia do Litoměřic na reálné gymnázium. Zde získal zdokonalení v německém jazyce. Odtud později přešel na piaristické gymnázium v Praze na Příkopech. Vystudoval filosofickou fakultu, obor matematika-fyzika. Mezi jeho přátelé patřili Servác Heller a Svatopluk Čech. Se Svatoplukem Čechem společně studovali na obou gymnáziích¹⁷⁰.

Působil na několika gymnáziích jako praktikant a profesorský suplent. V roce 1872 získává profesorské místo na reálce v Kutné Hoře, kde působil do konce života. Napsal několik učebnic fyziky pro nižší třídy středních škol, učitelské ústavy a měšťanské školy. Mezi jeho publikační činnost patří i několik článků o fyzice, které vycházely hlavně v časopisech „Škola a život“, „Poučné listy“ a „Světlozor“. Působil jako spolkový jednatel Archeologického spolku Vocel. Zabýval se dějinami Kutné hory a jejího okolí, ale také záchranou památek města¹⁷¹.

Mezi významnou památku města patřil i horní archiv, který měl být zrušen a prodán na makulaturu¹⁷², ale právě díky Lemingerovi, Veselskému a Štětkovi byl archiv v roce 1877 odkoupen¹⁷³.

V první fázi své činnosti se Leminger zabýval numismatikou. Prozkoumal fond horního archivu, mincovního úřadu a dalších písemností, jež obsahovaly informace o těžbě stříbra, jeho zpracování a upotřebení. V roce 1882 se stal kustodem muzejních sbírek. Vytvořil dílo s názvem „*Královská mincovna v Kutné Hoře*“¹⁷⁴, která se zabývá výrobou mincí. Zpracoval spolu se synem Otokarem a s Jaromírem Čelakovským heslo „*Kutná Hora*“ do Ottova slovníku naučného. Prováděl archeologický výzkum na hradišti Cimbura u Kutné Hory. V roce 1902 získal titul c.k. školního rady. Věnoval se sestavování kutnohorského místopisu, který nedokončil, ale i přesto obsahuje 600 popisných čísel

¹⁷⁰ Státní okresní archiv Kutná Hora, Emanuel Leminger, 1846 – 1931. Nekrolog, Inv. č. 237.

¹⁷¹ HAKEN, Josef. *Školní rada Emanuel Leminger, posmrtná vzpomínka*. In Výroční zpráva státní československé reálky v Kutné Hoře za školní rok 1931 – 1932, s. 4 - 5.

¹⁷² Prodán kupcům jako balicí papír. ¹⁷³ HAKEN, Josef. *Školní rada Emanuel Leminger, posmrtná vzpomínka*. In Výroční zpráva státní československé reálky v Kutné Hoře za školní rok 1931 – 1932, s. 5.

¹⁷⁴ VAVŘÍK, Antonín. *Emanuel Leminger, 1877 – 1931: Inventář*. Kutná Hora, 2000. č. JAF 1374, č. AP 39.

¹⁷⁴ Tato kniha vyšla v roce 1912. VAVŘÍK, Antonín. *Emanuel Leminger, 1877 – 1931: Inventář*. Kutná Hora, 2000. č. JAF 1374, č. AP 39.

historického jádra města. V roce 1923 se stal redaktorem a jedním s iniciátorů založení sborníku „*Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*“¹⁷⁵.

V roce 1927 byl jmenován čestným členem musejního spolku „*Čáslavská včela*“ a stal se členem „*Královské společnosti nauk v Praze*“. Byl také dopisujícím členem Matice české, člen archeologické komise při České akademii věd a umění a také čestným občanem Kutné Hory¹⁷⁶.

Co se týká prací v kutnohorském archivu, tak zde působil externě a zpracovával kutnohorské městské knihy, aby zachytil vývoj jednotlivých nemovitostí pro svůj místopis¹⁷⁷. Popsal zásady, jakými se musí badatel v oboru topografie řídit, naznačil svůj způsob pořizování místopisných dat a obtíže s nimi spojené. Vytvořil výpisy z městských pozemkových knih od 15. století do poloviny 19. století týkajících se domů – město čp. 1-600. Uvedené zápisy přesně cituje¹⁷⁸.

Umírá 3. prosince roku 1931.

Jan Fiala

Narodil se 14. ledna roku 1881 v Kutné Hoře, kde vychodil nižší reálku a po té vystudoval Lindnerův učitelský ústav. Nejprve jako učitel působil v Petrovičích a později v Křeseticích. V roce 1911 se vrátil zpět do Kutné Hory, aby učil na obecných školách¹⁷⁹.

Ve svém volném čase navštěvoval Jan Fiala městský archiv, ale pouze jako badatel, neboť zde čerpal informace pro svou publikační činnost. Byl vedoucím členem redakčního kruhu „*Kutnohorských příspěvků k dějinám vzdělanosti české*“, který vydával Archeologický

¹⁷⁵ VAVŘÍK, Antonín. *Emanuel Leminger, 1877 – 1931: Inventář*. Kutná Hora, 2000. č. JAF 1374, č. AP 39.

¹⁷⁶ CHRAMSTOVÁ, Radka. *Život a dílo kutnohorského historika Emanuela Lemingera*, seminární práce, katedra historie FF UP Olomouc, Olomouc 1996, kapitola III. Místopis Kutné Hory, s. 4-5.

¹⁷⁷ Místopisný materiál je uložen ve čtyřech lístkových kartotékách v Soka KH. CHRAMSTOVÁ, Radka. *Život a dílo Kutnohorského historika Emanuela Lemingera*, seminární práce, katedra historie FF UP Olomouc, Olomouc 1996, kapitola III. Místopis Kutné Hory, s. 5.

¹⁷⁸ CHRAMSTOVÁ, Radka. *Život a dílo kutnohorského historika Emanuela Lemingera*, seminární práce, katedra historie FF UP Olomouc, Olomouc 1996, kapitola III. Místopis Kutné Hory, s. 17.

¹⁷⁹ Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Jan Fiala. Bez inv.č. – je to soupis osob, který vznikl vyčleněním z osobního fondu Antonína Josefa Zavadila, neboť bylo zjištěno, že není autorem některých životopisů. Jelikož není možné dohledat autory, jimiž byli nejspíše archiváři působící v kutnohorském archivu, tak na tomto základě vznikl jmenovaný soupis. Je to v podstatě jakási interní pomůcka určená pro archiváře. Současné době se pracuje na vytvoření osobního fondu Jana Fialy.

spolek Vocel. Dále publikoval své historické články¹⁸⁰ v různých časopisech, kupříkladu v *Podvysockých listech*, *Českém lidu*, *Kutnohorských rozhledech*, *Báňském světě* či *Úsvitu*. Složil i několik hudebních pochodů, neboť byl dobrým hudebníkem, a napsal historickou divadelní hru s názvem „*Máslníkův klenot*“¹⁸¹, jež byla zrealizována ochotnickým spolkem Tyl v roce 1921¹⁸².

Od roku 1924 působil městském archivu v Kutné Hoře jako archivář. Pořádal nejen písemnosti městského a horního archivu, ale také připojil a uspořádal archiv města Kaňku. Výsledky své práce i nadále publikoval v časopisech a byly určeny především místním čtenářům. Vedl také obecní kroniku, zasedal ve výboru archeologického spolku Vocel a odboru Klubu za starou Prahu v Kutné Hoře, kde se zasloužil o řady kulturních památek. Jedním z jeho nejvýznamnějších děl je bez pochyby „*Místopis vnitřní Kutné Hory*“ a „*bibliografie o Kutné Hoře*“¹⁸³.

V roce 1941 předal archiv Josefu Nuhličkovi, ale i přesto do archivu docházel, především pracoval na dokončení soupisu domů ve vnitřním městě Kutné Hory. Jeho poslední rukopis se týkal zrušení a zboření kostela sv. Jiří, poblíž kterého bydlel. Zemřel po těžké nemoci¹⁸⁴ 20. června roku 1953¹⁸⁵.

Josef Nuhliček

Narodil se 4. února 1910 v Domamyšli v okrese Tábor. Vychodil dvoutřídní obecnou školu v Hartlíkově, dále navštěvoval 1. ročník občanské školy v Mladé Vožici, v letech 1922-1930 studoval na státním reálném gymnáziu v Táboře, kde odmaturoval v roce 1930 s vyznamenáním. Jeho studium dále pokračovalo na právnické fakultě univerzity Karlovy v Praze. Nejvíce se zajímal o středoevropské právo a dějiny Československa. Po dokončení studia a tedy získání absolutoria se rozhodl dále studovat, a přihlásil se na téže univerzitě, ale

¹⁸⁰ Články zachycovaly život horníků, významné osoby jako byl Josef Kajetán Tyl, Karel Havlíček Borovský či Mikuláš Dačický z Heslova. Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Jan Fiala. Bez inv. č.

¹⁸¹ Zachycuje život v Kutné Hoře. Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Jan Fiala. Bez inv. č.

¹⁸² Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Jan Fiala. Bez inv. č.

¹⁸³ *Tamtéž*.

¹⁸⁴ Měl rakovinu ústní dutiny. Státní okresní archiv Kutná Hora. Městský národní výbor Kutná Hora, Kronika města Kutná Hora 1952 – 1958, díl VII., s 131.

¹⁸⁵ Státní okresní archiv Kutná Hora. Městský národní výbor Kutná Hora, Kronika města Kutná Hora 1952 – 1958, díl VII., s 131.

na filosofickou fakultu, kde se zabýval studiem pomocných věd historických a českými dějinami¹⁸⁶.

Po násilném uzavření českých vysokých škol Němci 17.listopadu 1939 byl přijat univerzitním profesorem dr.V.Vojtíškem, jehož přednášky a semináře pravidelně navštěvoval, do archivu hlavního města Prahy jako pomocná vědecká síla. Pracoval zde do roku 1940. Současně navštěvoval archivní školu¹⁸⁷ v Praze, kde v červnu 1940 složil státní archivní zkoušku opět s vyznamenáním. 1.ledna 1941 byl přidělen ministerstvem vnitra do Kutné Hory jako městský archivář¹⁸⁸.

Po celou dobu let 1941-1945 vedl písemný styk se členy pražské revoluční Národní rady, především se sekčním šéfem dr. Zdeňkem Wirthem a s univerzitním profesorem dr.V. Vojtíškem. Podával jim zprávy o situaci v Kutné Hoře a o svých pracovních postupech. Řídil se podle jejich rad a pokynů, ne podle nařízení německy vedeného archivu ministerstva vnitra, který se od roku 1942 osoboval nařizovací právo. I přes velký nátlak ministerstva jim nepořídil seznamy archiválií cizí provenience ani z horního oddělení žádné zprávy či mapy. Nechtěl dopustit, aby došlo k drancování rudního bohatství českých zemí¹⁸⁹.

Byl ve styku s revolucionáři¹⁹⁰ působící v archivu ministerstva vnitra, se kterými se společně snažili zachránit pro Kutnou Horu vše, co mohli. Jejich spoluprací byl zřízen v Kutné Hoře v roce 1943 státní depot, do něhož byly soustředěny horní archiválie kutnohorského horního hejtmanství a také archiválie z kutnohorského muzea Vocel. I přes nařízení Říše v září 1944, kdy měl Josef Nuhlíček odvést veškeré archiválie a památky z Vlašského dvora na Roztěž a odevzdat je německým okupantům „na pospas“, a přes časté výhrůžky z jejich strany, snažil se vše prodlužovat a nakonec v tajnosti uložil památky ve Vlašském dvoře a nejcennější archiválie zabezpečil v trezoru spořitelny města Kutné Hory¹⁹¹.

Prodělal několik zdravotních problémů, které mu zabránili vykonávat těžkou fyzickou práci, a proto nebyl nasazen do výroby zbrojního průmyslu. Účastnil se odzbrojování

¹⁸⁶ studium dokončil po osvobození, tedy v roce 1945. Složil doktorské zkoušky a stal se doktorem filosofie. Jeho disertační práce měla název Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských. Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv.č. – tento soupis vznikl stejně jako je uvedeno u Jana Fialy.

¹⁸⁷ jako škola odborná zůstala po uzavření škol otevřena. Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv. č.

¹⁸⁸ na doporučení dr. Vojtíška. Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv. č.

¹⁸⁹ Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv. č.

¹⁹⁰ jedná se především o dr.V.Husu a V.Lukáše, kteří se později staly členy archivní sekce revolučního Zemského národního výboru. Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv. č.

¹⁹¹ vše probíhalo se souhlasem vrchního rady JUDr.J.Egediho a architekta A.Pokorného. Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv. č.

německých a maďarských vojáků v Praze. Pomáhal při zajišťování zámků Roztěže a Kačiny, a v červnu 1945 byl pověřen zemským národním výborem ochranou písemných památek v okrese Kutná Hora. Jako městský archivář působil v Kutné Hoře do roku 1951. Právě v tomto roce byl pověřen významným úkolem, měl vybudovat krajský archiv a síť okresních archivů v pražském kraji. Bylo to pro něj velmi náročné, musel denně dojíždět z Kutné Hory do Prahy¹⁹².

Dále pak působil ve Státní archivu v Praze, kde se stal v roce 1966 ředitelem. Také byl v letech 1957-1970 členem vědecké archivní rady ministerstva vnitra a vyučoval externě na univerzitě Karlově konzervaci archiválií¹⁹³. Věnoval se také vědecké a publikační činnosti. Jeho články a studie vycházeli především v Archivním časopise a ve Sborníku archivních prací. Působil sám jako redaktor věstníku „Krásné město“, který vycházel a vychází v Kutné Hoře a byl členem redakční rady Archivního časopisu a Sborníku archivních prací. Zabýval se nejen archivnictvím, ale jeho studie a články se týkaly také místopisu, toponomastiky¹⁹⁴, konzervace archiválií či regionálních zájmů¹⁹⁵.

Umírá po těžké nemoci 12.5.1977 v Kutné Hoře¹⁹⁶.

František Hubert

Narodil se 24. června 1888 v Červených Janovicích. Měl bratra Antonína a jeho otec pracoval jako učitel. Rodina se přestěhovala do Kutné Hory po té, co jeho otec požádal o přeložení. Stal se učitelem na chlapecké škole. František Hubert vychodil 4 třídy vyšší reálné školy a ve školním roce 1904-1905 byl přijat do Lindnerova učitelského ústavu, kde v červnu 1908 maturoval. Téměř veškerý svůj profesní život strávil ve školách na Jižní Moravě¹⁹⁷.

V listopadu 1914 byl odveden a v roce 1915 nastupuje do vojenské služby. V roce 1918 se vrací zpět. Nenastoupil na frontu, protože mu to nedovolila jeho tělesná slabost¹⁹⁸.

¹⁹² Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv. č.

¹⁹³ HOFFMANNOVÁ, Jaroslava. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha 2000, s.460. ISBN 80-7277-023-3

¹⁹⁴ Nauka o místních jménech. TYWONIAK, J. *60 let dr. Josefa Nuhlíčka*. In Archivní časopis, č. 20, 1970, s. 42-43.

¹⁹⁵ TYWONIAK, J. *60 let dr. Josefa Nuhlíčka*. In Archivní časopis, č. 20, 1970, s. 42-43.

¹⁹⁶ *Tamtéž*.

¹⁹⁷ BISINGEROVÁ, Marie. *Hubert František, (1892) 1936 – 1958: Inventář*. Kutná Hora, 2007, č. listu NAD 1554, č. arch. p. 136, s. 1.

¹⁹⁸ BISINGEROVÁ, Marie. *Hubert František, (1892) 1936 – 1958: Inventář*. Kutná Hora, 2007, č. listu NAD 1554, č. arch. p. 136, s. 1.

Působil na různých školách a vystřídal v nich mnoho funkcí. Včetně učitele někde pracoval jako správce školy a dokonce byl i prozatímním ředitelem. Mezi školy, kde působil patří měšťanská dívčí škola v Hodoníně, měšťanská menšinová škola Znojmo-Mannsberk, vyšší měšťanská škola smíšená ve Znojmě a další. V roce 1931 získal definitivu¹⁹⁹.

Na počátku Druhé světové války přichází do Kutné Hory, kde je jeho povoláním učitel. Vyučuje na Komenského chlapecké měšťanské škole, kde se posléze stává i ředitelem. Tuto funkci opouští po měsíci, neboť odchází na odpočinek²⁰⁰.

Od roku 1943 pracoval v kutnohorském městském archivu²⁰¹ a v roce 1952 mu byla po odchodu PhDr. Josefa Nuhlička svěřena správa archivu. Správu měl na starost celkem čtyři roky až do nástupu Lubomíra Vaňka²⁰².

Jeho náplň práce spočívala v dohledu na archiválie a službě badatelům. Sestavoval především průvodcovské texty, články o historii a památkách Kutné Hory²⁰³.

Umírá 18. června 1967²⁰⁴.

¹⁹⁹ BISINGEROVÁ, Marie. *Hubert František, (1892) 1936 – 1958: Inventář*. Kutná Hora, 2007, č. listu NAD 1554, č. arch. p. 136, s. 1.

²⁰⁰ *Tamtéž*.

²⁰¹ S výjimkou let 1945-1946. BISINGEROVÁ, Marie. *Hubert František, (1892) 1936 – 1958: Inventář*. Kutná Hora, 2007, č. listu NAD 1554, č. arch. p. 136, s. 1.

²⁰² Tedy do roku 1956. BISINGEROVÁ, Marie. *Hubert František, (1892) 1936 – 1958: Inventář*. Kutná Hora, 2007, č. listu NAD 1554, č. arch. p. 136, s. 2.

²⁰³ BISINGEROVÁ, Marie. *Hubert František, (1892) 1936 – 1958: Inventář*. Kutná Hora, 2007, č. listu NAD 1554, č. arch. p. 136, s. 2.

²⁰⁴ *Tamtéž*.

Fondy a jejich popis

Státní okresní archiv v Kutné Hoře se svým obsahem a svým rozsahem řadí bezesporu k nejvýznamnějším archivům v České republice. V archivu jsou uloženy historické fondy, z nichž k nejvýznamnějším patří Archiv města Kutné Hory, Archiv města Kaňku, Kutnohorské horní a mincovní úřady, pořádky a těžarstva²⁰⁵.

Popisy fondů zachycují archiválie a jejich uspořádání do roku 1960. Je zřejmé, že od té doby se archiv rozrostl a došlo k novému zpracování či vytvoření některých fondů nebo jejich částí, ale vzhledem k časovému vymezení této práce by bylo nevhodné toto vymezení přesáhnout, ale i přesto jsem si dovolila někde přesáhnout časové vymezení, a to kvůli dovysvětlení daného tématu.

Archiv města Kutné Hory

Tento městský fond je jedním z nejvýznamnějších a nejrozsáhlejších fondů uložených ve státním okresním archivu. V šedesátých letech 20. století obsahoval fond celkem 470 bm archiválií, z toho 3812 knih, 1241 kartonů, 739 svazků, 322 fasciкул, 196 balíků a 127 jednotlivých archiválií, a byl členěn do několika věcných skupin²⁰⁶.

Do první skupiny patřila městská privilegia, listiny, listy, akty a jiné archiválie z let 1314-1830. Byla uložena v 328 kartonech, z toho se 365 kusů datovalo do roku 1500, a obsahovalo 24 855 inventárních čísel. Jedná se hlavně o privilegia, všeobecně právní a městské listiny, aktový materiál, některé účty a zlomky knih. Včetně písemností městské rady obsahuje také písemnosti úřadu královského rychtáře, osmisoudců, městských hospodářských úřadů, kutnohorských cechů a horních úřadů. Tuto část zpracovával Václav Patočka, Petr Miloslav Veselský, Slavibor Breuer a Otakar Hejnic. V katalogách vytvořených Václavem Patočkou a Petrem Miloslavem Veselským byly archiválie uspořádány věcně, zatímco Slavibor Breuer řadil archiválie chronologicky. Otakar Hejnic si uvědomoval nedostatky chronologicky řazených katalogů, a tak tedy vypracoval ke stávajícím katalogům lístkový

²⁰⁵ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora 1969, s. 120.

²⁰⁶ *Tamtéž* s. 54.

katalog²⁰⁷, který byl vytvořen cituji „*jak dle látky tak dle rodiných jmen*“²⁰⁸. Regestoval také listinnou sbírku chronologických katalogů od roku 1601 do roku 1830, neboť Slavibor Breuer ji uspořádal pouze do 16. století. Vytvořil tak čtyři registáře²⁰⁹, které se shodují i číselně s registářem Breuerovým²¹⁰. Otakar Hejnic také nově uspořádal část nalezeného aktového materiálu, který byl sice popsán v registářích Patočkových a Veselského, ale tento aktový materiál byl v letech 1865- 1870 rozházen, a tak jej Hejnic srovnal do deseti samostatných svazků, neboli tzv. „Doplňků“, které jsou uloženy v devatenácti kartonech²¹¹.

K této skupině je vytvořen pouze prozatímní inventární seznam pergamenových listin, jinak se stále vychází ze soupisu průvodce po archivních fondech a sbírkách. Tzv. „Doplňky“ jsou stále uloženy samostatně.

Druhou část tvoří městské knihy od poloviny 14.století do roku 1848. Na uspořádání této části měl největší podíl Otakar Hejnic, který ji rozdělil do věcných skupin a podle lokačních možností. Tato část měla celkem 222 knih, 484 svazků, 3 kartony a 5 fasciklů archiválií. Byla rozčleněna ještě dále na městské úřední knihy a jiné rukopisy od poloviny 14.století do roku 1798 a na knihy počtů z období 1454-(1848). Zvláštní skupinou, která se sem ještě řadí je měšťanský špitál²¹².

Městské úřední knihy a jiné rukopisy od poloviny 14. století do roku 1798 obsahovaly celkem 212 městských knih. Jejich vlastní obsah je sepsán v příslušných rejstřících, které zpracoval Jan Fiala. Patří sem např. pomocné úřední knihy²¹³, knihy městské rady²¹⁴ či městské trhové knihy²¹⁵. Mezi jiné rukopisy patří právní kodex *Ius regale montanorum*,

²⁰⁷ S vytvářením lístkového katalogu mu pomáhal August Sedláček a Martin Kolář, zaznamenávali stručný obsah listiny a hesla-jména,pojmy . BISINGEROVÁ, Marie. *Otakar Hejnic, 1921-1925 : Inventář*. Kutná Hora, 2007. č. listu NAD 1551, s. 1.

²⁰⁸ BISINGEROVÁ, Marie. *Otakar Hejnic, 1921-1925 : Inventář*. Kutná Hora, 2007. č. listu NAD 1551, s. 1.

²⁰⁹ Regestář = katalog.

²¹⁰ HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*, Praha 1918, s. 45.

²¹¹ *Tamtéž* s. 46.

²¹² VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s 63-64.

²¹³ Registrují došlou a odeslanou korespondenci, její přidělení referentům a písařské záznamy o vyřízení, jsou rozčleněny podle jednotlivých druhů písemností a agend. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 65.

²¹⁴ Jsou jedním z nejvýznamnějších zdrojů pro studium politických, hospodářských, sociálních a všeobecných dějin města. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 65.

²¹⁵ Zachycují převody nemovitostí, smlouvy, organizační záležitosti aj. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 66.

rodinný rukopis s názvem Paměti Mikuláše Dačického z Heslova či Paměti Vojtěcha Keglera²¹⁶.

Knihy počtů z období 1454-(1848) popisují počty týkající se obecního hospodářství, pozemkového majetku města, kostelních záduší a knihy nadací. Mezi počty obecních hospodářů a jiných úředníků patří např. berní rejstříky²¹⁷.

Počty týkající se pozemkového majetku města jsou např. rejstříky příjmů a vydání jednotlivých dvorů a vesnic z předbělohorské doby²¹⁸, či hlavní rejstříky příjmů a vydání pivovaru Lorec.

Zádušní počty a knihy nadací obsahují příjmové a výdajové účty, ale i účty obilní a dobytčí kutnohorských i venkovních kostelů, nad kterými mělo město patronátní právo.

Měšťanský špitál byl založen v roce 1324 a sloužil jako útočiště chudých a nemocných. Písemná pozůstalost měšťanského špitálu obsahuje knihy a spisy. Knihy tvoří kroniky, účetní knihy z 15. – 18. století, účetní knihy z 19. – 20. století. Spisy se dále nedělí, nalezneme zde různé dílčí a pomocné účty ke špitálním počtům aj. Obsahuje celkem 89 knih a 1 karton spisů, což je 0, 80 bm²¹⁹.

V současné době existuje prozatímní inventář s názvem městské knihy do roku 1850, kde jsou knihy rozděleny do šesti základních skupin :

- Knihy pojišťující práva města jako celku
- Knihy pojišťující práva jednotlivých měšťanů
- Knihy se vztahem k nemovitému majetku města
- Účetní knihy
- Knihy bez přímého vztahu k městské správě
- Pomocné kancelářské knihy

Tyto hlavní skupiny jsou ještě dále rozděleny na podskupiny podle jednotlivého zaměření, např. první skupina Knihy pojišťující práva města jako celku obsahuje pět podskupin : Knihy městského zákonodárství, knihy městské správy, knihy městského soudnictví, pomocné knihy právní a knihy patentů. Měšťanský špitál má samostatný prozatímní inventář²²⁰.

²¹⁶ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 69-70.

²¹⁷ Týkají se výběru městské berně od řezníků v letech 1504-1506, různých účetních rejstříků či obilních rejstříků obecních dvorů. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 71.

²¹⁸ Obsahují jak peněžní účty tak účty dobytčí a obilní. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 72.

²¹⁹ Státní okresní archiv Kutná Hora. *Archiv města Kutná Hora. Měšťanský špitál Kutná Hora 1459 – 1908. Prozatímní inventář*. Ev. č. 44.

²²⁰ Státní okresní archiv Kutná Hora. *Archiv města Kutná Hora. Městské knihy do roku 1850. Prozatímní inventář*. Ev. č. 44.

Třetí skupina je nazvána Registratury magistrátu, hospodářských a jiných městských úřadů (poč. 18.stol.) 1757-1850 (1859). V této části jsou podrobněji zpracovány magistrátní protokoly a protokoly městských hospodářských úřadů²²¹.

Magistrátní protokoly jsou dále rozděleny na knihy a na spisy. Mezi knihy patří knihy protokolů, knihy patentů²²² nebo kronika města²²³ z let 1830-1845 (1854). Mezi spisy patří spisy politického senátu (1802) 1831-1850 a soudního senátu z let 1792-1803.

Dále jsou tu hospodářské a jiné úřady města, které jsou také rozděleny na knihy a spisy. Jedná se především o městskou hospodářskou administraci a městský úřad, ale jsou zde také popsány knihy a spisy týkající se konskripčního a zádušního úřadu, hospodářských a místních úřadů kutnohorských vesnic. Mezi knihy patří např. knihy hospodářských rozhodnutí²²⁴ či pomocné hospodářské evidenční knihy²²⁵. Spisy hospodářských a jiných městských úřadů jsou dochovány v původním registraturním uspořádání. Jsou rozděleny do tří částí a to manipulované registratury, registratura hospodářské administrace a varia z hospodářských registratur²²⁶.

K této skupině je vytvořeno několik dílčích inventárních seznamů, při čemž veškeré písemnosti z magistrátního období se badatelům nepředkládají.

Čtvrtá část se týká městského úřadu (městské rady) z let 1850-1944 (1958). Písemnosti městské samosprávy se z tohoto období dochovaly téměř v úplnosti a evidenčně se členilo na 378 knih, 313 kartonů, 261 fascikulů a 5 svazků. Jedná se zejména o knihy protokolů o schůzích některých zastupitelských sborů. Dále jsou tu spisy týkající se měšťanského výboru z let 1848-1850 a městského úřadu z let 1851-1852²²⁷.

K městskému úřadu v Kutné Hoře bylo vytvořeno několik inventárních seznamů, zůstalo rozdělení na knihy a na spisy.

²²¹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 75.

²²² Obsahují předpisy nařízení a oběžníků vyšších úřadů. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.76.

²²³ Obsahuje kronikářské záznamy jako je soupis obyvatelstva, seznam pozemkového majetku města či různé právní smlouvy. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.76.

²²⁴ Do níž byla zapisována závažná rozhodnutí hospodářských konferencí. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 77.

²²⁵ Obsahující přehledy hospodaření kutnohorských statků a také záznamy o rozdělení dávek a daní, o poddanských dlužích a různých výdajů apod. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 77.

²²⁶ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 78-79.

²²⁷ *Tamtéž*, s. 79-81.

Předposlední část tvoří fondy různých městských institucí z období (1784) 1820-1950, které si vedly vlastní registraturu.. Řadí se sem písemnosti policejního úřadu města Kutné Hory, zejména evidenční knihy. Tato část obsahuje také spisový materiál, kde se jedná především o protokoly ze schůzí správní rady, týkající se např. městského pivovaru Lorec , městské cihelny či městské zastavárny²²⁸.

Z této skupiny byl vytvořen inventář pouze k policejnímu úřadu města Kutné Hory, který je v mé práci více rozepsán, a je také vytvořen prozatímní inventární seznam k městské a aprovizační komisi z let 1914 – 1924.

Poslední částí jsou účetní písemnosti magistrátu, městského úřadu, různých městských podniků, zařízení a fondů z let 1759-1945 (1949). Tyto účetní písemnosti se týkají zejména města jako celku, jednotlivých fondů spravovaných městem a některých městských podniků a zařízení²²⁹.

K této části slouží prozatímní inventární seznam s názvem Městský úřad Kutná Hora – účetní knihy (1818) 1850 – 1945, účetní spisy.

Policejní úřad města Kutné Hory 1740 (1823- 1941) 1951

Fond policejního úřadu města Kutné Hory je největším fondem v rámci fondu různých městských institucí. Z hlediska badatelského patří k velmi významným fondům, který nám nabízí nejen ukázkou postupného vývoje policejního úřadů, jeho kompetencí a významu, ale přibližuje nám i problematiku života obyvatel ve městě. Než se dostanu k samotnému fondu a jeho rozboru, tak si myslím, že by bylo vhodné přiblížit situaci, která vedla ke vzniku policejního úřadu vůbec, a dále pak zachytit ve stručnosti vznik a vývoj policejního úřadu v Kutné Hoře.

²²⁸ VANĚK, Lubomír. Průvodce po archivních fondech a sbírkách. Kutná Hora, 1969, s. 84-85.

²²⁹ Jedná se např. o celoroční a pomocné účty městského hospodářství nebo o účetní písemnosti městských statků. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 85-87.

Situace před vznikem policejního úřadu

Zásadním krokem k vytvoření policejních úřadů byla reforma městské správy. Touto reformou měla být města zapojena do jednotné soustavy byrokratických úřadů. Přestala se rozlišovat města královská od měst poddanských a postavení měst se nyní řídilo podle jejich hospodářského významu. Jedním z hlavních cílů reformy bylo zprofesionizovat městskou správu.

Počátečním krokem byla reforma soudní správy, kde na místa úředníků byly dosazováni již školení úředníci. Výkon soudní pravomoci měst si postupem času vyžádal další reformy, které lze shrnutě označit za regulaci magistrátů. Tento proces započala regulace magistrátu ve Vídni. V roce 1784 proběhla regulace magistrátu v Praze, a v ostatních městech probíhala v letech 1786 – 1787²³⁰.

Když se zaměřím na Kutnou Horu, tak jisté projevy k byrokratizaci městské správy pocházejí již od konce 17. století, kdy úřady vyžadovaly určitý stupeň vzdělání konšelských sborů, ale i městských úředníků, kteří se zabývali trestně právní agendou. První regulace kutnohorského magistrátu proběhla v letech 1774 – 1776, kdy měl konšelský sbor devět členů, šest starších radních a tři mladší radní, a v jejich čele stál šepmistr. Do této chvíle jednotná agenda magistrátu byla rozdělena do tří základních agend : správní, soudní a hospodářské. Konečná reforma kutnohorského magistrátu byla provedena v letech 1784 – 1787 a město se řadilo do první kategorie měst s úplným magistrátem. Po nové organizaci magistrátu byly potvrzeny stávající agendy a magistrát byl rozdělen do tří senátů : politického, soudního a hospodářského²³¹.

Postupným rozvojem došlo k právním a hospodářským změnám a na počátku 19. století se zde objevuje kriminální senát, jež měl funkci krajského soudu pro čáslavský kraj a rozhodoval ve věcech trestních. Záležitosti civilně právní s obecnou bezpečností řešila nižší přestupková agenda pod vedením politického senátu. Lze se tedy domnívat, že agenda policejního úřadu byla vykonávána v rámci magistrátu, konkrétně politickým senátem²³².

²³⁰ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 51 - 52.

²³¹ *Tamtéž*.

²³² *Tamtéž*.

Vznik a stručný vývoj policejního úřadu

Na základě spisového materiálu lze konstatovat, že policejní úřad v Kutné Hoře vznikl na počátku dvacátých let 19. století z politického senátu. Nadále byl ale propojen jak personálně tak kompetenčně z magistrátem až do roku 1848²³³.

V prvním období existence policejního úřadu se jeho činnost dělila na dvě části. První se týkala zejména krádeží a menších přestupků, a měla charakter spíše strážní. Druhá se týkala zejména domovského práva. Do kompetencí policejního úřadu patřilo : řešení stavebních záležitostí, správa výběru daní a poplatků, povolování živností a v neposlední řadě i sledování očkování proti neštovicím, evidence nemocných při epidemii či hygienická opatření, která měla na starost zdravotní policie²³⁴.

1. ledna 1950 vstoupila v platnost nová organizace veřejné správy , která znamenala pro samosprávné obce to, že budou vykonávat jak vlastní činnost tak i činnost přenesenou, kterou jim určil stát. Co se týká vlastní agendy, tak obce spravovaly obecní jmění a vykonávaly záležitosti místní policie. Co se týká přenesené působnosti, tak obce měly na starost vybírání pokut, školní platy, evidenci očkovaní, péči o silnice. Většinu těchto záležitostí byla svěřena policejnímu úřadu. Strukturu a činnost policejního úřadu vymezuje instrukce z roku 1861, ze které mj. vyplývá, že policejní úřad zřizuje obec. V čele úřadu stál policejní komisař, který podléhal purkmistrovi. Součástí úřady byla policejní stráž, jež měla zabezpečit pořádek a bezpečí ve městě. Do kompetencí policejního úřadu toho patřilo velmi mnoho, např. vedl základní evidenci obyvatel, vojenské záležitosti, povolování trhů, vykonával funkci stavebního dozoru, garantoval požární řád a sledoval požární bezpečnost, evidoval pravidelné zdravotní prohlídky prostitutek²³⁵. Instrukce stanovila, jaké záznamy mají být vedeny : raporty strážníků, jednací protokol, deník – evidence termínů, nad jejichž dodržováním má policejní úřad bdít a záznamy pokut uložených městskou radou²³⁶.

Poslední období existence policejního úřadu nebylo nijak vymezeno. Policejní úřad ztratil kompetence v rámci stavebních úprav, neboť přešly do kompetencí úřadu stavebního.

²³³ ŠTROBLOVÁ, Helena. *Policejní úřad města Kutné Hory 1740 (1823 -1941) 1951 : Inventář*. Kutná Hora, 1999, s 3, ev. č. 37.

²³⁴ *Tamtéž*.

²³⁵ MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva v habsburské monarchii (1526 – 1918)*. Praha, 1997, díl I.,s. 42 - 43.

²³⁶ ŠTROBLOVÁ, Helena. *Policejní úřad města Kutné Hory 1740 (1823 -1941) 1951 : Inventář*. Kutná Hora, 1999, s 5 – 6, ev. č. 37.

Trvale zůstala bezpečnostní složka – městská policie, jež zajišťovala pořádek a bezpečnost ve městě²³⁷.

Popis fondu

Vývoj registratury policejního úřadu byl úzce spjat s vývojem registratury magistrátu a městského archivu. Písemnosti policejního úřadu jsou dochovány v souvislé řadě od roku 1823 do třicátých let 20. století. Z obsahu archiválie lze vyčíst informace o tehdejšímu způsobu života ve městě a jeho okolí. Obsahuje písemnosti jak ze samotného policejního úřadu tak i z politického senátu²³⁸.

Fond se vyznačuje především velkým množstvím knih, které ale vznikaly bez logiky a mají charakter nahodilosti či okamžitého rozhodnutí. To se stalo i problémem při inventarizaci, kdy knihy postrádaly základní identifikační údaje. Registratura tedy začíná rokem 1823. Není známo, jak byla registratura vedena, neboť podací deníky se dochovaly až od roku 1851 a signatury jsou známy až z období let 1858 – 1876. Pořádací práce tomu také zrovna neprospěly²³⁹.

Fond byl převzat archivem ve dvacátých letech 20. století a pořádan městským archivářem Janem Fialou v letech 1929 – 1931. Seřadil skupiny stavebních spisů, cechovní a tržní záležitosti, pořádaní dalších spisů už ale nedokončil. Vytvořil věcné skupiny odpovídající obsahu spisového materiálu. Zahrnují stavební spisy, záležitosti personální, živnostenské a požární. V 60. letech došlo nejspíše k vytvoření věcných skupin z části spisového materiálu mladšího období z písemností trestní agendy, amnestií, voleb apod²⁴⁰.

Magistrát z let 1877 – 1899 byl uspořádán až v roce 1996. Písemnosti byly rozděleny na dvě základní skupiny: knihy a spisy. První skupinu knih tvoří knihy evidenční a knihy účetní. Zvláštní skupinu tvoří knihy týkající se evidence obyvatelstva. Další věcnou skupinou byly knihy týkající se evidence živností, trhů a tržních cen. Spisový materiál je rozdělen na spisové pomůcky a spisy. Spisovými pomůckami jsou podací protokoly a indexy k podacím protokolům. Spisy jsou rozděleny do čtyř skupin: 1823 - 1858

1859 – 1876

²³⁷ ŠTROBLOVÁ, Helena. *Policejní úřad města Kutné Hory 1740 (1823 -1941) 1951 : Inventář*. Kutná Hora, 1999, s 6.

²³⁸ *Tamtéž*, s 7.

²³⁹ *Tamtéž*, s. 7 – 8.

²⁴⁰ *Tamtéž*, s. 8.

1877 – 1899

1900 – 1943²⁴¹

Co se týká badatelského významu fondu, tak ten je velmi značný. Nejvíce informací obsahují knihy, které zachycují nejen běžný život obyvatel, ale i záležitosti civilně správní. Z fondu se dá zachytit řada informací týkajících se hospodářských záležitostí, měšťanských práv, matrik zemřelých, soupisu cizinců, hnaneckých záležitostí, sociální situaci lidí, kteří žili na okraji společnosti, údaje o cenách potravin, ale také zachycuje stavební záležitosti. Především stavební spisy, které obsahují plány domů, bývají často využívány pro rekonstrukci historického jádra Kutné Hory. Nevelkou skupinu tvoří i záznamy o emigraci do Ameriky²⁴².

Archiv města Kaňku

Kaňk vznikl ve druhé polovině 13. století stejně jako nedaleko vzdálená Kutná Hora. Jejich vznik je spjat s nalezištěm stříbra a také mědi. Kaňk byl hospodářsky, soudně i správně závislý na Kutné Hoře. V roce 1621 byla původní hornická osada povýšena na město, pro které platily stejné výsady jako pro Kutnou Horu. Těžba zde probíhala až do 20. století, ale těžily se zde zejména olovené a zinkové rudy. K 1. lednu 1945 byl Kaňk spojen s Kutnou Horou²⁴³.

Archiválie z archivu města Kaňku byly převzaty kutnohorským archivem ve více fázích. Dělí se na:

listiny a akta

městské knihy z let 1487-1850: a) městské úřední knihy a jiné rukopisy z let

1487- 1838

b) účetní a daňové knihy.

archiválie samosprávného období z let 1850-1945²⁴⁴.

Listiny a akta obsahovali celkem 1645 inventárních čísel a byly uloženy ve 13 kartonech. Tyto archiválie uspořádal Jan Fiala a vytvořil k nim podrobný katalog, v němž jsou uvedena regista jednotlivých inventárních čísel²⁴⁵.

²⁴¹ ŠTROBLOVÁ, Helena. *Policejní úřad města Kutné Hory 1740 (1823 -1941) 1951 : Inventář*. Kutná Hora, 1999, s. 9 – 10.

²⁴² *Tamtéž*, s 10 - 11.

²⁴³ Kolektiv autorů. *Archivy obcí v okrese Kutná Hora (před 1850) 1850 – 1945 (1993). Kaňk : Skupinový inventář*. Kutná Hora, 1982, díl I., č. arch.p. 2, s. 156 – 164.

²⁴⁴ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 90.

Městské knihy před rokem 1850 uspořádal a popsal Jan Fiala. Mezi městské úřední knihy patří např. knihy městské rady či kniha smluv a jiných pamětí z let 1562-1721²⁴⁶. Mezi jiné rukopisy můžeme zařadit např. paměti Jana Hejzelný.

Z účetních a daňových knih se před rokem 1850 dochovaly zejména rejstříky příjmů a vydání obecních počtů z 16. a 18. století, zádušních počtů z 16. a 18. století, sirotčích a chudinských účtů z 1. poloviny 19. století nebo kontribučních a daňových účtů z 18. a 19. století. Dochovala se také řada taxových knih z konce 18. století²⁴⁷.

Do skupiny archiválií samosprávného období patří knihy a spisy. Knihy jsou dále rozděleny na knihy : správní, evidenční a účetní. Spisový materiál se dělí na : spisové pomůcky, spisy a věcně řazenou registraturu. Poslední částí je účetní materiál. Toto období je zpracováno ve skupinovém inventáři s názvem archivy obcí²⁴⁸.

Dnes slouží k vyhledávání archiválií prozatímní inventární seznam, jež byl vypracován v roce 2002. V podstatě se jedná o stejný soupis archiválií, který lze nalézt v průvodci po archivní fondech a sbírkách, ale jsou v něm uvedeny čísla kartonů, ve kterých jsou archiválie uloženy. V současné době jsou archiválie pořádky a pracuje se na inventáři k Archivu města Kaňku, který by měl být dotvořen v průběhu následujícího roku. I přesto mi bylo dovoleno nahlédnout do tohoto připravovaného inventáře, a proto bych se ráda podělila v následujícím textu o svých nových zjištěných informacích.

Stručné dějiny fondu

Městský archiv byl zřejmě po celou dobu uchováván na radnici pod dohledem písařů. Nejstarší dochovaný inventář pochází z poloviny 16. století a obsahuje soupis městských knih a listinného materiálu s popisem jejich tehdejšího uložení. Nejznámějším kaňkovským písařem byl Adam Jiří Granc (Grantz), který založil pamětní knihu obsahující přepisy privilegií a výpisy z nich, různé paměti a právní sentence a také pořídil záznamy o narozených, oddaných a zemřelých na Kaňku.

²⁴⁵ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 90-91.

²⁴⁶ Původní název „Kniha pořádků havířských na horách kaňkovských“

²⁴⁷ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s.93.

²⁴⁸ Kolektiv autorů. *Archivy obcí v okrese Kutná Hora (před 1850) 1850 – 1945 (1993)*. Kaňk : Skupinový inventář. Kutná Hora, 1982, díl I., č. arch.p. 2, s. 156 – 164.

V polovině 18. století bylo nařízeno císařským reskriptem, aby městští syndikové dali do pořádku městský archiv a registraturu, neboť se kaňkovský archiv nenacházel zrovna v nejlepším stavu. Tímto nařízením se ale písaři moc neřídily. Změna nastala s nástupem Jana Hejzaly, po kterém zůstali jeho Paměti čerpající z dobových písemných pramenů, ale cenné jsou i jeho osobní postřehy. Za působení jeho nástupce Jana Ráčka došlo k rozmetání kaňkovského archivu, neboť pro úřední potřebu byly z registratury vyňaty spisy a došlo k vytvoření nových skupin.

Nejvíce archiv utrpěl v roce 1850, kdy musel po císařském nařízení odevzdat okresnímu soudu 17 pozemkových knih. Situace archivu se ale moc neměnila, spíše se neustále zhoršovala kvůli nezájmu příslušných osob. Z archivu byly zcela nezodpovědně zapůjčovány městské knihy, jež musely nazpět zachraňovat kutnohorští archiváři, kteří získané archiválie nechali uložené již v městském archivu v Kutné Hoře. Na počátku 20. století se snažil Emanuel Leminger za podpory kutnohorské městské rady uložit veškeré archiválie z kaňkovského archivu do městského archivu v Kutné Hoře, neboť se kaňkovský archiv nacházel ve velmi špatném stavu. To se bohužel nepodařilo, k jeho přestěhování došlo až v roce 1924. Na pořádání archivu začal pracovat tehdejší kutnohorský městský archivář Jan Fiala. Ten nejdříve uspořádal nejstarší část archivu a vytvořil seznam aktové sbírky. V roce 1943 obdržel Archiv města Kutné Hory od truhláře Jaroslava Drnovce cechovní archiválie. Městská registratura byla převzata kutnohorským archivem v roce 1950 a pozemkové knihy byly vráceny v roce 1968.

Stručná charakteristika a rozbor obsahu fondu

Archiv města Kaňku je základním pramenem pro poznání hospodářského, politického, sociálního a kulturního vývoje města od 15. století do roku 1945 a umožňuje podrobné zpracování dějin města.

Z listin se bohužel dochovala jen jedna a to privilegium z roku 1834. Ostatní listiny a privilegia se nejspíše ztratila.

Městské knihy jsou hodnotným informačním zdrojem k dějinám Kaňku, zachycují politické, hospodářské, kulturní a správní odvětví. Patří sem knihy městského zákonodárství, pamětní knihy, knihy městské rady a magistrátu, knihy městského soudnictví sporného a nesporného, pomocné kancelářské knihy.

Zvláštní součástí fondu jsou knihy bez přímého vztahu k městské správě, které nemají žádný právní účinek nebo se dostaly do fondu jiným způsobem, než tvorbou správních

dokumentů. Patří sem kupříkladu Paměti Jana Hejzelný či osobní pamětní záznamy kaňkovského písaře Adama Jiřího Grante.

Spisový materiál včetně registraturních pomůcek je v podstatě rozdělen na dvě vývojová období – předmagistrátní a regulovaného magistrátu do roku 1850. Tzv. aktovou sbírku uměle vytvořil Jan Fiala a k jednotlivým písemnostem pořídil registry, jejichž čísla sepsal do katalogu. Tyto regesta jsou ve fondu ponechána a byla využita při tvorbě stručných katalogových výpisů, které obsahují jen rok vydání. Do spisového materiálu byly přiřazeny i zlomky registratury, které tvoří převodní a kupní smlouvy kaňkovských domů z 2. poloviny 18. a 19. století a písemnosti týkající se pojišťovnictví z let 1828 – 1848. Nakonec do spisového materiálu byly zařazeny i knihy příjmů a vydání, kontribuční a zádušní účty, neboť se v předmagistrátním období dochovaly ve formě tenkých papírových sešitů a knihami tedy nejsou. Souhrnně se jedná o účetní materiál.

Co se týká skartace fondu, tak se nedochovaly žádné skartační protokoly. Při pořádání fondu z něho byly vytrženy tiskem vydané jednotlivé nebo svázané patenty, nařízení, krajské oběžníky a cirkuláře z období 1706 – 1851. Tento archivní materiál bude zkompletován do zvláštní celoarchivní sbírky.

Kutnohorské horní a mincovní úřady, pořádky a těžarstva

Tento archivní fond se skládá z fondu kutnohorské horní úřady z let 1401-1853 - tzv. horní fond. Ten se dále dělí na:

úřední knihy horních úřadů a jiné rukopisy

listiny, listy a aktový materiál

dolové, mincovní a hutní účty a na vymanipulované skupiny horních archiválií

archiv havířského pořádku v Kutné Hoře z let 1544-1803

soukromé důlní těžarstvo v Kutné Hoře z let 1848-1872²⁴⁹

Archiválie kutnohorských horních úřadů získal městský archiv ve 2. polovině 19. století. Jedná se zejména o zbytky z registratur úřadu nejvyššího mincmistra a hormistra od konce 15. století a z úřadu horního hofmistra z 16. a 18. století. Horní fond pořádali Petr Miloslav Veselský a Otakar Hejnic. Petr Miloslav Veselský uspořádal archiválie v jeden fond

²⁴⁹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 102-112.

a vytvořil katalogy ke skupině listin a aktů i obsahové registry některých knih a aktových konvolutů. Otakar Hejnic dále pokračoval v jeho práci a charakterizoval zejména jednotlivé druhy knih. Celý fond popsal a dal mu název „horní fond“. Archiválie v horním fondu rozdělil do šesti hlavních skupin: povšechná organizace horní práce (statuta a instrukce), věci, týkající se hornictví, hutnictví, mincovnictví, účetnictví a dopravnictví. V roce 1959 nově uspořádal Zdeněk Jelínek skupinu košťů, register a mincovních účtů a vytvořil k nim inventář²⁵⁰.

Mezi úřední knihy horních úřadů a jiné rukopisy patří např. knihy o technickém provozu dolů²⁵¹, protokoly horního úřadu a horního soudu²⁵². Patří sem také knihy právních nařízení, konceptů a různých instrukcí, které obsahují koncepty dopisů, určených vyšším horním úřadům a úředníkům a koncepty instrukcí úřadu hofmistra. Většina knih byla ve 2. polovině 18. století svázána do foliantů²⁵³.

Listy, listiny a aktový materiál byl zpracován a rozdělen do tří částí. První část je chronologicky řazená, průběžně číslovaná a Petr Miloslav Veselský k ní vytvořil registář, který je abecedně řazený. Druhá část obsahuje několik kartonů varií a listin právní povahy. Třetí část obsahuje popis korespondence mezi kutnohorským městským úřadem, Českou komorou a úřadem nejvyššího mincmistra, řazená dle věcných skupin. V 50. letech 18. století byla korespondence svázána do konvolutů a Petr Miloslav Veselský k nim vypracoval stručné registry²⁵⁴.

Archiválie obsahují informace týkající se především technických, hospodářských a provozních záležitostí hornictví v Kutné Hoře. Jedná se o údaje ohledně prodeje mědi, nákupu olova, dodávek důlních potřeb, ale obsahuje i přepisy výsad a privilegií udělených městu, ekonomické rozborů stavu kutnohorského hornictví, spisy o majetkoprávních vztazích v horním podnikání nebo také jednání o obnovách městské rady²⁵⁵.

Dolové, mincovní a hutní účty tvoří větší část fondu. Dolové účty se dělí na dolové košty, dolová registra a na urburní a linšaftní registra. Dále jsou rozděleny časově na dolové účty do poloviny 16. století a na dolové účty od poloviny 16. století. Dolové košty jsou v podstatě týdenní přehledy o hospodaření dolů a jsou rozděleny na čtyři části: přehled

²⁵⁰ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 103.

²⁵¹ Zachycují nejen technický stav, ale i přehledy o dolování. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 104.

²⁵² Zachycují jednání týkající se soudních sporů, horního podnikání či horních zaměstnanců. VANĚK, Lubomír. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 104.

²⁵³ Proběhlo to v souvislosti s změnami v úřadování kutnohorského horního úřadu. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 104.

²⁵⁴ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 105.

²⁵⁵ *Tamtéž*.

nakupujících erckafěřů, mzdy havířů a nákupy důlních potřeb, platy pomocných dělníků a celková vyúčtování. Dolová registra jsou sumáře dolových košťů, urburní registra jsou prepisy první části dolových košťů a linšaftní registra zachycují platy námezdních havířů a provoz na vortech jednotlivých dolů. Dolové účty od poloviny 16. století jsou řazeny abecedně a zachycují jen významnější doly²⁵⁶.

Mincovní účty jsou stejně jako důlní časově rozděleny do poloviny a od poloviny 16. století. Do této skupiny se řadí především verková registra²⁵⁷, mimo nich např. manuály písaře mince²⁵⁸.

Do skupiny hutních účtů patří přehledy hutních výkazů, zlomky hutních register, jež zachycovaly provoz hutí či počty o dřevěném uhlí do hutí.

Vymanipulované skupiny horních archiválií jsou rozděleny na archiválie, týkající se dolování na Moravě²⁵⁹, na archiválie, týkající se horního statku „Bašta“ či spisy a účty ze 70.-80. let 18. století.

Patří jsem také skupina označená jako ostatní horní účty, která se týká účtů kutnohorského horního a mincovního úřadu s různým obsahem²⁶⁰.

K celému hornímu fondu je vytvořen prozatímní inventární seznam s názvem Horní a mincovní fond, který je opět téměř shodný ze soupisem v průvodci po archivních fondech a sbírkách, ale ještě navíc je rozšířen o horní mapy a plány.

Archiválie báňských pořádků (a soukromého těžářstva) se skládá z archivu havířského pořádku v Kutné Hoře z období 1544-1803 a ze skupiny – soukromé důlní těžářstvo v Kutné Hoře z let 1848-1872. Archiv havířského pořádku byl spojen s archivem horním po zániku havířského pořádku a do městského archivu byl předán ve 2. polovině 19. století. Petr Miloslav Veselský archivy nechal spojené a neoddelil archiválie havířského pořádku. Později se našel inventář týkající se těchto archiválií, a tak došlo k přibližné rekonstrukci. Jan Fiala

²⁵⁶ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 106-107.

²⁵⁷ Jsou to základní mincovní účty, obsahující údaje o příjmu stříbra, zápis o postupu prací v mincovně atd. Státní okresní archiv Kutná Hora. *Horní a mincovní fond. Prozatímní inventář*. Ev. č. 41.

²⁵⁸ Jedná se o zápisy o prodejích vytaveného stříbra do mincovny s uvedením jména prodávajícího erckafěře a příslušného dolu spolu se splácením erckafěřských dluhů za rudy linšaftním havířům. VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 108.

²⁵⁹ Jedná se o písemnosti vzniklé z korespondence mezi kutnohorským horním úřadem a úřady moravskými, VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, s. 109.

²⁶⁰ *Tamtéž*, s. 108.

částečně vyčlenil archiválie týkající se havířského pořádku z horního fondu a vytvořil k nim inventární seznam. Tato část má celkem 2 bm²⁶¹.

Fond soukromého důlního těžarstva v Kutné Hoře z let 1848-1872 uspořádal Jan Fiala a vytvořil inventární seznam. Jednalo se o pět kartonů písemností správního, provozního a účetního charakteru soukromého těžarstva s názvem těžarstvo „Čtrnácti pomocníků“, které se dostaly do archivu z pozůstalosti podílníka tohoto těžarstva, kutnohorského kupce Haufa²⁶².

V současné době existuje prozatímní inventární seznam s názvem Archiv pořádků havířů, mincířů, pregéřů, erckaféřů spolu se soukromým důlním těžarstvem. Obě tyto skupiny téměř odpovídají soupisu v průvodci po archivních fondech a sbírkách, ke změně došlo u zlomků písemností pořádků hutníků šličařů, které nyní nalezneme v horním a mincovním fondu. Soukromé důlní těžarstvo je nyní uloženo celkem v šesti kartonech, vzhledem k novému rozdělení archivního materiálu.

Ostatní fondy

Součástí archivu jsou také menší fondy, které archiv získal zejména v době, kdy zde působil Jan Fiala. Jedná se o fondy týkající se kutnohorského okresního úřadu, okresního úřadu v Uhlířských Janovicích, okresního zastupitelstva v Kutné Hoře, okresního zastupitelstva v Uhlířských Janovicích, některé archivy obcí, školního dozorce kutnohorského vikariátu, okresního školního výboru v Kutné Hoře, kutnohorských škol, okresního a městského osvětového sboru v Kutné Hoře, některých spolků, cechů a živnostenských společenstev, osobní pozůstalosti a také archivních sbírek²⁶³.

²⁶¹ VANĚK, Lubomír - KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách*. Kutná Hora, 1969, 110-111.

²⁶² *Tamtéž*, s. 112.

²⁶³ *Tamtéž*, s. 25-321.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit přehled historického vývoje archivu od jeho ne příliš lehkých začátků k vybudování a zařazení mezi přední vědeckou a kulturní instituci. Jestliže mluvíme o počátcích, tak se musíme vrátit zpět do 14. století. Jak už bylo v mé práci několikrát uvedeno, tak první zmínka o městské knize pochází z roku 1352, jež se ale bohužel nedochovala. Zdrojem pro vytvoření registratury byla písemná produkce města spojená s produkcí horní správy. Myslím si, že tyto dva zdroje daly základ vytvoření registratury a následného archivu. Písemnou produkci bylo potřeba nějakým způsobem uchovat, uklidit či uložit. Je ale otázkou, co bylo hlavní příčinou pro uchovávání písemností?

Hlavním těžištěm čerpání pro vytvoření tohoto tématu byly archiválie uložené ve Státním okresním archivu Kutná Hora. Byla to práce velmi náročná, ale doufám, že jsem ji dovedla ke zdárnému konci.

Když bych se měla zaměřit na průběh bádání, tak jednou z náročných kapitol byly osoby působící v archivu. Myslela jsem si, že když má většina mnou vybraných osob své zpracované osobní fondy, tak nebude problémem popsat jejich život a práci v archivu. Byl to však omyl, neboť jsem musela řadu potřebných informací vyhledat jinde. Kupříkladu osobní fond Otakara Hejnice tvoří jeho vědecká, odborná a literární činnost, ale z okruhu životopisného materiálu nic neobsahuje. Podobně je na tom osobní fond Emanuela Lemingera a Františka Huberta. Proto bylo velmi často čerpáno z literatury či jiných zdrojů. Světlou výjimkou je osobní fond Petra Miloslava Veselského, jehož součástí je vlastní životopis. Fondy Jana Fialy a Josefa Nuhlička se teprve zpracovávají, proto byl pro jejich životopisy využit tzv. soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40.let. Vznik tohoto soupisu je zajímavý, neboť byl vytvořen vyčleněním z osobního fondu Antonína Josefa Zavadila. Při podrobném zkoumání fondu se přišlo na to, že v části fondu s názvem mužové práce Kutnohorska nejsou všechny životopisy vytvořené Antonínem Josefem Zavadilem. Vzniklo to nejspíš tím, že archiváři pokračovali v jeho práci a průběžně doplňovali jeho práci o další životopisy. Tak došlo k tomu, že životopisy nevytvořené Antonínem Josefem Zavadilem byly vyčleněny z tohoto fondu a byl z nich vytvořen soupis, který je určen pro vnitřní potřebu archivu. Zajímavostí je, že se pokračuje v rozšiřování tohoto soupisu životopisy současných významných osob Kutnohorska.

Nejnáročnější prací bylo asi vytváření kapitoly fondy a jejich popis. Vůbec zachytit uspořádání fondů a k nim vytvořených archivních pomůcek do 60. let 20. století bylo obtížné zejména proto, že jediným zdrojem byl průvodce po archivních fondech a sbírkách, kde lze

nalézt ucelený soupis archivního materiálu. Snažila jsem se dohledat archivní pomůcky, ale řada z nich už mi nemohla být předložena, neboť není již dochována či obsahuje stejné informace jako průvodce. Proto jsem se snažila ke každému fondu vyhledat archivní pomůcky, které jsou používány v dnešní době. Překvapením pro mě bylo, že téměř všechny archivní pomůcky jsou prozatímní inventáře a seznamy. Neustále se pracuje na vytváření inventářů podle současných archivních pravidel, ale bude to práce velmi náročná a dlouhá. Pozitivem je, že budoucí archiváři mají zajištěnou práci na několik desítek let, alespoň ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře.

Podářilo se mi podrobněji popsat fond archiv města Kaňku, ke kterému existují v současné době dva prozatímní inventární seznamy. Zpracovány jsou pouze archiválie samosprávného období. Nyní se vytváří inventář k celému fondu a mě bylo umožněno nahlédnout do připravovaného materiálu tohoto inventáře. Snažila jsem se o předání zjištěných informací. Velmi mile mě překvapila ochota a důvěra archivářek v kutnohorském archivu, díky nimž jsem mohla rozšířit své poznatky.

Cílem mé práce bylo vytvořit přehled historického vývoje archivu a jeho okolností. Snažila jsem se o ucelené zpracování tématu a o zachycení s tím spojené problematiky. Doufám, že tato práce bude inspirací pro další studium tohoto bohatého odvětví.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

HAKEN, Josef. *Školní rada Emanuel Leminger, posmrtná vzpomínka*. In Výroční zpráva státní československé reálky v Kutné Hoře za školní rok 1931 – 1932.

HEJNIC, Otakar. *Archiv kutnohorský*. Praha 1918.

HOFFMANNOVÁ, Jaroslava. *Biografický slovník archivářů českých zemí*. Praha 2000. ISBN 80-7277-023-3

HRABÁNKOVÁ, Světlana – KREMLA, Josef. *České muzeum stříbra v Kutné Hoře*. In Středočeský sborník historický, č. 34, Praha, 2008. ISBN 978-80-867722-36-3, ISSN 0585-4172

CHRAMSTOVÁ, Radka. *Život a dílo kutnohorského historika Emanuela Lemingera*. Seminární práce, katedra historie FF UP Olomouc, Olomouc 1996, kapitola III. Místopis Kutné Hory.

Kolektiv autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Academia, Praha 1982, díl III.

Kolektiv autorů. *Kutná Hora*, Lidové noviny, Praha, 2000. ISBN 80-7106-186-7

Kolektiv autorů. *Státní okresní archiv Kutná Hora*. Kutná Hora, 2001.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva v habsburské monarchii (1526 – 1918)*. Praha, 1997, díl I.,s. 42.

MATĚJKOVÁ, Eva. *Kutná Hora*. Praha 1962.

POSPÍCHALOVÁ, Helena. *Gymnaziální profesor, historik a archivář Otakar Hejnic*. In Kutnohorský deník, 14.2.2007,č. 38.

SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel*. Praha, 1981.

Státní okresní archiv Kutná Hora. *Archiv města Kutná Hora. Městské knihy do roku 1850. Prozatímní inventář*. Ev. č. 44.

ŠAMBERGER, Zdeněk. *Studie k dějinám československého archivnictví*. Praha, 2005.

TYWONIAK, J. *60 let dr. Josefa Nuhlička*. In Archivní časopis, č. 20, 1970.

VANĚK, Lubomír – KAPAVÍKOVÁ, Marie. *Průvodce po archivních fondech a sbírkách středočeského kraje*. Kutná Hora 1969.

VANĚK, Lubomír. *Otakar Hejnic 1851-1925*. In Krásné město, 1971, č. 2.

VESELSKÝ, Petr Miloslav. *Královské horní město Hora Kutná*. Kutná Hora, 1867.

Archivní pomůcky:

BISINGEROVÁ, Marie. *Hubert František, (1892) 1936 – 1958: Inventář*. Kutná Hora, 2007, č. listu NAD 1554, č. arch. p. 136.

BISINGEROVÁ, Marie. *Okresní archiv Kutná Hora, 1892 – 1986: Inventář*. Kutná Hora, 1986. Ev. č. 23.

BISINGEROVÁ, Marie. *Otakar Hejnic, 1921-1925 : Inventář*. Kutná Hora, 2007. Č. listu NAD 1551.

Kolektiv autorů. *Archivy obcí v okrese Kutná Hora (před 1850) 1850 – 1945 (1993) - Kaňk : Skupinový inventář*. Kutná Hora, 1982, díl I., č. arch.p. 2, s. 156 – 164.

Státní okresní archiv Kutná Hora. *Archiv města Kutná Hora. Měšťanský špitál Kutná Hora 1459 – 1908. Prozatímní inventář*. Ev. č. 44.

Státní okresní archiv Kutná Hora. *Horní a mincovní fond. Prozatímní inventář*. Ev. č. 41.

ŠTROBLOVÁ, Helena. *Policejní úřad města Kutné Hory 1740 (1823 -1941) 1951 : Inventář*. Kutná Hora, 1999, ev. č. 37.

VAVŘÍK, Antonín. *Emanuel Leminger, 1877 – 1931: Inventář*. Kutná Hora, 2000. č. JAF 1374, č. AP 39.

Archivní prameny:

Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Jan Fiala. Bez inv.č.

Soupis významných osob Kutnohorska převážně z 30. – 40. let, Josef Nuhlíček. Bez inv.č.

Státní okresní archiv Kutná Hora, Emanuel Leminger, 1846 – 1931. Nekrolog, Inv. č. 237.

Státní okresní archiv Kutná Hora, Ilustrační materiál o původci fondu, inv.č. 134, kart. 5, Jaroslav Červený, P.M. Veselský-probuzenecký historik města Kutné Hory (strojopisný koncept), 1935.

Státní okresní archiv Kutná Hora, Okresní archiv Kutná Hora, Kniha protokolů o schůzích odboru knihovního a archiválního 1919-1938, inv.č. 1, Kn.č.1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Městský národní výbor Kutná Hora, Kronika města Kutná Hora 1952 – 1958, díl VII., s 131.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence. Vyjádření Emanuela Lemingera k umístění, vybavení, úkolům a funkci archivu. 11.5. 1922, Inv. č. 16, kart. č. 1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence. 1950 – 1956.
Zápis předávání a přebírání archivu, 1. 12. 1951. Inv. 19, kart. 4.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Plány a práce. 1954 – 1956.
Inv. č. 26, kart. č. 6.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Využívání archivních fondů,
sbírek a knihovny (badatelské dotazy, studium ze semináře prof. Husy, výpůjčky). 1956 –
1958, Inv. č. 21, sign. 2, kart. 5.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Veselský Petr Miloslav, Životopisný materiál, Vlastní
životopis, 1877-1880, inv.č. 1, kart. 1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1950 – 1956,
Výroční zpráva o činnosti archivu 1952. Inv. 19, kart. 4

Přílohy

Seznam příloh:

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1900-1924. Jmenování učitele Jana Fialy na místo archiváře. Inv.č.16, kart. 1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1900-1924, Inv.č.16, kart.1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1900-1924. 19.12. 1923, Inv.16, kart.1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1900-1924. 23.1. 1924, Inv.16, kart.1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 1900-1924. 19.12. Rozpočet na archiv na rok 1924. Inv.č. 16, kart.1.

Státní okresní archiv Kutná Hora. Okresní archiv Kutná Hora. Korespondence, 4. 10. 1952, Inv. 18, kart.4.

5. dubna 1922.

Panu Janu F i a l o v i, učiteli

v Hoře Kutné.

Na základě doporučení archivální komise usnesla se rada města Hory Kutné ve schůzi dne 3. dubna 1922 požádati Vás, abyste laskavě dobrovolně vypomáhal při opatrování a pořádání městského archivu po dobu, než vyjde zákon o definitivní úpravě poměrů venkovských archivů, dle něhož bude další pak zařízeno.

O tomto usnesení dovoluji si Vás vyrozuměti s požádáním, abyste sem laskavě své rozhodnutí oznámil, *připomínají, že*
z důvodu funkce shora jmenované nebudete mít nárok na vrácení směru
a psoklavny obecní.

Starosta města:

Po výpravě: Panu měst. archiváři
 Ot. Hejnicovi na vědomí proti vrácení
 spisu.

1922. 6. 4. 22

Z městského úřadu v Hoře Kutné, dne 30. dubna 1923.

Číslo: 3347/23.
3344/23.

Firmě Adolf Š v a r c, maj. knihtiskárny
v Hoře Kutné.

Rada města Hory Kutné ve schůzi dne 23. dubna 1923 přijala Vaši nabídku ze dne 17. března t.r.r. a unesla se zadati Vám dodání 10.000 kusů brožury "Průvodce po Hoře Kutné", dle příslušného textu, zdejším městem Vám dodaného.

Ve smyslu této nabídky Jete povinni dodati městu Hoře Kutné 10.000 kusů uvedeného "Průvodce" o 16ti stránkách tisku na bílém papíře dle vzorku sem předloženého, v silnější barevné obálce rovněž dle předloženého vzorku, o 4 stranách tisku, drátkem šité, pořiznuté, tudíž 20ti stránkové brožury za cenu 30 hal. za 1 kus doplněné výtiskem mapky Vám dodané, kterýžto výtisk dodáte za cenu 10 hal. za 1 kus, tudíž cena 1 "Průvodce" s mapkou činíti bude 40 hal., t.j. čtyřicet haléřů. Každé další 4 strany tisku uvedených 10000 kusů brožury, kterých bude potřebi, budou státi Kč 200.- t.j. dvě stě korun.

O tom tamní firmu za účelem dalšího použití vyrozumívám s tím, že jest se Vám řídití event. dle pokynů p. učitele Fialy, i pokud se týče dalšího tisku "Průvodce" /insertů/, který bude tamní firmě dodán později.

Starosta města: *c*

Pokladnímu oddělení
na vědomí a k dalšímu použití.

Starosta města:

Panu Josefu Fialovi, učiteli
na vědomí a k shlednutí kartáčového otisku "Průvodce", jakož i zařízení uspořádání insertů objednaných.

Starosta města:

3/17
Ramsey

V Hoře Kutné, dne 19. prosince 1923.

Panu Manuelu Lemingerovi,
školnímu radovi v.v.

v Hoře Kutné.

Vážený pane školní rado!

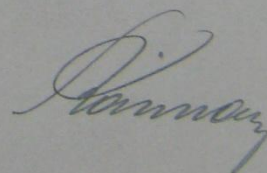
Rada města Hory Kutné ve schůzi dne 17.t.m. vzala na vědomí Vaše oznámení, že Vaším panem synem Otakarem Lemingerem, ministerským radou v Mostě, věnováno bude městskému archivu zdejšímu /příruční knihovně/ 7 svazků Tomkova Dějepisu města Prahy, výtisk velmi dobře zachevalý ve slušné vazbě, jakož i že musejní knihovna archaeologického sboru "Wocel" v Hoře Kutné vykazuje řadu historických spisů, duplikátů, které jsou určeny pro městský archiv zdejší, jemuž budou odevzdány.

Zároveň pak usnesla se rada města Hory Kutné poděkovati Vám srdečně za laskavou péči Vaši o náš archiv, tolikráte již prokázanou.

Pokládám si za čest usnesení toto Vám tlumočiti, a prosím, abyste laskavě přijal projev mé osobní úcty.

Správě městského archivu
na vědomí a k dalšímu použití.

Starosta města.



Z městského úřadu v Hoře Kutné, dne 23. ledna 1924.

Číslo: 369/24.

P.T.

Státní vysoké škole archivní

v Praze,

Bredevská ul.č. 6.

K návrhu správy městského archivu zdejšího uanesla se rada města Hoře Kutné ve schůzi dne 21. ledna 1924 povoliti, aby pro městský archiv kutnohorský odbírán byl dnem 1. ledna 1924 počínaje "Časopis archivní školy".

O tom tamní škole archivní podávám zdvořilou zprávu s podotknutím, že městské pokladní oddělení zdejší bylo poukázáno, aby předplatné za časopis ten pro r. 1924 per Kč 30.-, t.j. třicet korun, ihned Vám zaslalo.

Prosíme, aby časopis objednaný zasilán byl na adresu "Městský úřad v Hoře Kutné pro správu archivu kutnohorského.

Starosta města:

Pokladnímu oddělení

s poukazem na výplatu a zaslání předplatného.

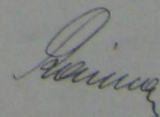
Starosta města:

Správě měst. archivu

zde

na vědomí a k dalšímu použití. Předložený sem jeden svazek roč. I. 1923 shora zmíněného časopisu se tamní správě k dalšímu zařizení // . vrací.

Starosta města:



R o z p o č e t
městského archivu v Hoře Kutné na r. 1924.

Příjmy:

Subvence státní ... Kč ---

Vydání :

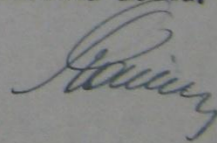
Osobní náklad ...	Kč	6000.-	
Prof. O. Hejnic	Kč	72p.-	
Kancelářské náklady	Kč	100.-	300
Udržování místností, odprašování	Kč	200.-	500
Přemístění archivu	Kč	500.-	
Tiskopisy a brožury	Kč	100.-	
Palivo a svítivo	Kč	1200.-	
Nové regály	Kč	1200.-	4000
Skříň na knihovnu	Kč	1000.-	
Obálky na uschování listin	Kč	500.-	500
Nájemné ..	Kč	800.-	
Různé	Kč	100.-	
		12420.-	

t. j. dvanáct tisíc čtyři sta dvacet korun.

Zároveň potvrzujeme, že státní subvence Kč 7000.- pro r. 1923 měst. archivu věnované bylo použito pro měst. archiv kutnohorský, jak také v účetní uzávěrce za r. 1923 jest uvedeno.

Starosta města:

V Hoře Kutné, dne 1. IV. 1924.



PROF. B. TOUŽIMSKÝ-STEJSKAL
Městský úřad Kutná Hora
X. 10. 1952

Kutná Hora, Masarykovo nám. 181.

- 6. říjen 1952
Č.j. 113/arch

4.10.1952.

Vážený pane řediteli,

dovoluji si Vám zdv. sdělit, že jsem se z rozhodnutí KNV a ONV ujal funkce okresního archiváře.

Protože považuji za nejvhodnější nejprve seznámit se s archivem našeho města, rád bych se s Vámi sešel a prosím, abyste, -nezastihnu-li Vás v pondělí asi o 1/2 9 v archivu, lask. mne čekal v tutéž dobu v úterý.

Byl jsem Vás navštívit ve čtvrtek, pátek i sobotu, ale nezastihl jsem Vás.

Kdyby Vám snad navržená doba nevyhovovala, prosím, byste lask. sdělil dobu Vám vyhovující.

Znamenám se srdečnými pozdravy

Toužimský

Státní okresní archiv Kutná Hora

Resume

The aim of my bachelor thesis was to create a survey of the historical development of the archive from its rather difficult beginnings to the time it was completed and became one of the leading scientific and cultural institutions. While talking about the beginnings we have to go back to 14th century. As my thesis mentions several time, the municipal book was first mentioned in 1352. Unfortunately it has not been preserved until today. The source for creating the cabinet was the production of municipal writings together with those produced by the mining administration. I believe that these two sources laid the foundation for creating the cabinet and consequently the archive. There was a need to store and keep all the produced writings. The question is why there was such a need.

While working on my thesis I went mainly through materials kept in the State District Archive in Kutná Hora. This was a very demanding job; however, I hope I completed it successfully.

Should I describe the course of my research I must say the persons working in the archive were a difficult chapter. I supposed there would be no problem to describe the lives and works of the chosen people as their personal funds had been processed before. However, I was wrong, as I had to look up a lot of needed information in other sources. For example Otakar Hejnic's personal fund consists of his scientific, professional and literary works, but it contains biographical materials. There are similar situations with Emanuel Leminger's and František Hubert's personal funds. Therefore I often had to draw the information from literature and other resources. Miroslav Veselský's is a positive exception as it contains his own biography. Jan Fiala's and František Nuhlíček's funds are being processed therefore I had to use so called list of important personalities of the Kutná Hora region in 1930s and 1940s to create their biographies. This list is an interesting one as it was cut out of Antonín Josef Zavadil's personal fund. During a detailed research I found out that not all the biographies in the section "The Men of Work in Kutná Hora Region" were created by Antonín Josef Zavadil. Perhaps this is due to the fact that the archivist who continued in his work added more biographies. Consequently those which had not been created by Antonín Josef Zavadil were cut out of this list and put on special one just for the internal needs of the archive. An interesting thing is that new biographies of the personalities region have been added and this process still continues.

The most difficult part of the work was to create the chapter “funds and their description.” Describing the funds and related archive aids after 1906s was difficult due to the fact that the only source was a guidebook to the archive collections. I put a lot of effort into looking for archive aids, however, many of them could not be presented as either they do not exist any longer or they contain the same information as the guidebook. Therefore I tried to use the archive aids which are used nowadays. I was surprised by the fact that almost all of these aids are archive inventories and lists. The new lists are being created in accordance with the current rules, but this process will be very lengthy and difficult. The positive aspect of this situation is the fact that the future archivists have their job security for many years to come. I made a more detailed description of the archive fund of the municipality of Kaňk, which currently has two temporary archive lists. Only the materials of the self-governing era have been processed so far. The inventory of the whole archive is being currently created and I was given a chance to look into it. I tried to pass the grasped information on. I was pleasantly surprised with the positive approach of the archivists in the Kutná Hora archive.

The aim of my thesis was to create a survey of the historical development of the archive and its circumstances. I tried to give a global view of the topic and related problems. I hope this thesis will inspire other people to study this interesting field.